

SPISOVNIK

ZA

Filozofie

SLOVENCE.

SPISAL

MATYA MAJAR.

U ČELOVCU.

NATISNIL JANEZ LEON.

1850.

175185

SPRISONIA

Handwritten scribbles

AN

8 3 0 7 2 1 3

175185

PHISAL

MAJAK AYAK

U. C. 1307/1963

Handwritten text: U. C. 1307/1963

1963

Handwritten numbers: 1. 11, 2. 17

Predgovor.

Vsakemu človeku, naj je kdorkoli hoče, je koristno, ako zna pisma, liste in različne listine spisati. Te nauk, liste spisovati, je zelo zanimiv in kratkočasen za učitelja in za učence, ker se mora neprenehoma nekaj novega misliti in govoriti. To je za mladino verlo podučljivo. Slovenščina je prikladna za vsakoverstne spise, in samo za tistega je premalo izobrazena in učena, kateri se je premalo učil. Nevednost svoje glave taki ljudi radi na naš jezik izvračajo. Slovenščina je izobrazena za vse spise, da je le tudi glava pisavceva učena. Naš jezik je tako izversten, da že sadaj mi mnogo manje ptujih slov upotrëbujemo, kakor Nëmci u svojej hochdeutsche Sprache; oni pišejo: Agio, analitisch buchstabiren, Adresse, Capital, Conto, Couvert, Datum, Dictando - Theke, dictiren, Director, Folio, franco, Interesse, Lineal, majoren, minoren, Postscript, Praeparandenkurs, Praeparand, Quart, Quittung, radiren, Regel, Recepisse, Testament, Titel, Ceremonie in takih neizrečena množina. Mi imamo za vsa taka slova slovenskih dosti; kakor: prid, razlagati, nadpis, istina, izpisek, zavitek, čislo, narëkovavna knjižica, narëkovati, upravitelj, polovina, plačano, obrest, mërilo, polnolëten, malolëten, pristavek, učiteljsko pripravništvo, pripravnik, četvertina, plačilni list, ostrugati, pravilo, prijemni list, oporoka, naslov, obred. Jaz sam tukaj samo nëktera slova opomënil, ktera se ravno u tem spisovniku najdejo, ako

bi hotel vsa ptuja slova spisati, ktera Němci upotrèbujejo in za ktera imamo mi čisto slavenska, bi moral le cël slovar složit.

Manje znana slova v tej knjižici so sledeča:

Babka die Wurzelkrone

čversto frisch

drožka der Wagen

gostivnica das Wirthshaus

gostovski der Innleute

gumba der Knopf

knezo-vladičin fürstbischöflich

lemež das Pflugeisen

ločnik das Unterscheidungszeichen

mažel der Reindling

mènica der Wechsel

murva der Maulbeerbaum

oblia die Oblate

obrenda der Finderlohn

obresti finden

okvir der Rahmen

olovka Bleistift

ozbilen ernsthaft

podajavnica Reichgabel

popraševati befragen

poštarina Postporto

presta Bretzen

poshodje das Stockwerk

prilepiti ankleben

propuščati fließen

rastlinstvo das Pflanzenreich

razglabati zergliedern

razgovetno deutlich

rodoslovna listina Stammbaum

rožčič Kipfel, Brotgattung

samičen ledig

- steklo Glas
- stevak Satz
- stergača Hisler
- stražiti Wache stehen
- svědočba Zeugniss
- šaljiv scherzhaft
- ščipec Lichtputzer
- štedljiv sparsam
- ubožtven Armuths-
- umetnik Künstler
- voznik Fuhrmann
- vozni list Frachtbrief
- zělo sehr
- žemlička Semmel
- živalstvo das Thiereich

Vse na slavo Bogu in na srečo slavenskemu narodu!

U Šumičičah pri Zili mēseca aprila lēta 1850.

Matia Majar.

On ima povedati, da je to nauk potopen, kajne? Kajne lepo pisati mati se in dazelj, za mo-
 dohodovati tako tako le: ...
 1. On ima povedati, da je to nauk potopen, kajne? Kajne lepo pisati mati se in dazelj, za mo-
 dohodovati tako tako le: ...
 2. On ima vse, kar je k pravopisanju potro-
 baega, že popred pripraviti; narokovane kajnice
 so morajo že popred naceriti, poteka urekati in
 tako dalje, da polle nič ne mudi.

O pravopisanju.

Kako mladino u pravopisanju podučevati.

Za pravopisanje ima učitelj začeti mladino pripravljati, kakor hitro začne u učilišče hoditi. On mora paziti, da mladina razgovetno, čversto in kolikor mogoče, pravilno govori, da dobro slova slaga in razlaga in izvrstno bere.

Kadar hlapčiči in deklice že dosti ročno in bërzo pišejo, ima učitelj začeti, jih u pravopisanju podučevati blizo tako le:

1. On ima povêdati, da je te nauk potreben, rëkoc: Samo lëpo pisati znati še ni dovolj, se moramo učiti tudi pravopisati. Krivopisati je nespo-dobno, smësno in nêkdaj še škodljivo. Nêkdo je hotel svojemu prijatlju pisati: „Prijatelj! Predvčerašnjim so naše dek-le prale, včera-j so terle in dobro kašo jedle. Jutri bodemo sekli, kupi in pošlji meni tri kose.“ Ker pa ni znal pravopisati, je to tako le napisaril: „Prijatelj! Predvčerašnjim so naše dek-le brale, včera-j so derle in dobro kačo jedle. Jutri bodemo sekli, kupi in pošlji mi tri koze.“ — Na-mësto trëh kos je dobil tri koze.

2. On imá vse, kar je k pravopisanju potreb-nega, že popred pripraviti; narëkovavne knjižice se morajo že popred načertiti, peresa urezati in tako dalje, da potle nič ne mudí.

3. Za narėkovanje ima izbrati kratke, lahko razumljive stavke.

4. On ima uęencem ves narėkovavni sostavk razložno prebrati;

5. On imá popred razložiti, kar je nekaj težjega.

6. On ima opomėniti, da si prizadenejo berzeje pisati in naglo potegniti, kakor to u pisarnicah činijo. Ni potreba da bi bilo pismo krasno, da je e razgovetno in berzo pisano.

7. Naj pokliče jednega uęenca iz klopi, da na černo desko piše, kar se bode narėkovalo, drugi uęenci pišejo pa u svoje narėkovavne knjižice.

8. Sadaj naj učitelj narėkuje slovo za slovam. Vsako slovo jeden uęenec glasno sлага. K vsakemu stavku se pokliče drugi uęenec k černej deski.

9. Kadar je ves narėkovavni sostavek napisan, naj pokliče po samim uęence k deski, da vsaki po jeden stavek razglablja, to je: da stavek poprašuje, da pově, kterega plemena je vsako pojedino slovo, ali je samostavno ime u jedinobroju, ali u dvobroju ali u višebroju, ali stoji glagolj u sadajnem, minulem ali u bodočem vrėmenu; da izpelje iz korenine slova jedno ali dvě slovi! Tako razglabljanje je verlo koristno in podučivno, ker se mladina pri tem uči misliti.

10. Učitelj ima od početka ločnike sam narėkovati, pa vsigdar pristaviti, zakaj mora tukaj ravno te ali uni ločnik se postaviti; pozneje dá uęencem razsoditi, kteri ločnik da bi se imel pisati, jim pak pri tem pomaga in posleđnič morajo stavljati ločnike sami.

11. Samo naj večje progrėške jim popravljaj, zadovolji se, da le razumljivo pišejo, saj se ne uče za jezikoslovce.

Pravopisna pravila.

1. **P**isme, ktero se u pravilnem govoru sliši, se mora tudi pisati. Zato se ne smē pisati ne več ne manje, ne drugih pismén, kakor ktera se u pravilnem govoru slišijo.

2. Tisti visoki *é*, se u raznih krajih različno izgovarja, namrēč kakor: *e, ej, i, ie, je, ŷe*, postavim: vera, vejra, vira, viera, vjera, vijera in se mora pisati *ě* s rožičem: věra, svět, pěna, město, lěpo, řez, dělo, čěna.

3. Pogibljivi pologlasnik *e* na koncu slov se ne sme izpuščati, tudi ne pisati *i*, postavim: lonec lovec, konec, kupčevavec, bolezen, žalosten, nizek, misel, orel, sladek, krěpek; — ne pak: lonc, love, ali: lovic, konic, bolezin.

4. Pisme *l* se mora pravilno pisati, ako ravno se nekadaj po domače kakor *u* izgovarja, namrēč u imenih samostavnih: pepel: orel, kotel, misel, jigla, metla, zaklad, podplat . . . ; u imenih pridavnih, postavim, mil, běl, vesel . . . ; u pridavnem glagoljiškem minulega vremena, postavim dělal, a, o, tresel, sla, o, učil, a, o,

Ako někdo dvoumi, ali bi pisal *l* ali *u* (*v*), postavim; vesel, gotol ali: vesev, gotov, naj postavi te slovi u višebroj, da temu pismenu slēdi *l* ali *e*: veseli, gotovi; tukaj se skaže, da se mora pisati: vesel, gotov.

5. Někaj malega slov se po domače izgovarja, kakor bi stalo *ou* (*ov*), pisati se pa imá *ol*; postavim: volk, dolg, polž, poln . . .

6. Pisati se ima, kakor korenina slov kaže, postavim: težko, možko, nizko, sladko, gladko bridko, ker je korenina: težek, mož, nizek, sladek, gladek, bridek; ne pak: teško, moško, nisko, slatko . . .

7. Kolikor je slovek, toliko mora u slovu se napisati samoglasnikov; zato se piše, postavim:

čern, držati, vërba, smèrt, tèrn, sèrce; ne pak: črn, držati, vrba, smrt, trn, srce; zato se piše: *av, ev, iv, ov, uv; aj, ej, ij, oj, aj* ne pak kakor Nëmci, dělajo: *au, eu, iu, ou*, ali *ai, ei, oi, ui* . . .

8. Ako med dvëma samoglasnikama stoji jeden soglasnik, se on jemlje k slèdečej slovki postavim *le- ča, ka- ša, ma- ti, na- ša*.

9. Ako med dvema samoglasnikama stojita dva soglasnika ali njih še več, se jemlje zadnji k slèdečej slovki, postavim: (*klin- čič, bër- do, gren- ko, lon- čar*).

Pismena *l* in *r* potegneta tudi pred seboj stoječega soglasnika k slèdečej slovki; *st* in *st* sta tudi neločljiva soglasnika, postavim: *re- bra, ste- blo, vi- dra, me- gla, mč- sto*.

10. Kakor je slovo sostavljeno, tako se loči, postavim: *ob- uti, raz- iti, per- igrati, od- sko- čiti*.

11. Ločniki so slèdeči:

Klinčič (,) se piše u srèdi govora, kjer se samo nč kaj malega prestane.

Nadpičje (;) se piše, kakor klinčič, tudi u srèdi govora, kadar se malo prestane, posebno, ako se je popred u ravno taistem stavku že nčkoliko klinčičev postavilo.

Dvopičje (:) se piše, kadar imajo vlastna slova nčke osebe nasledovati, postavim: **Komar** je rčkel svojej ženi: **Ako** pridem, pridem sit, ali pa ne pridem več.

Pika (.) se piše, kdar se misel dokonča. — Tudi se postavi pika k čislam redovnim, postavim: **1. 2. 3. 4.** kar se potle bere: **pervi, drugi, treči, četvèrti**, al pak: **pervič, drugič, trečič, četvèrtič**.

Prašaj (?) se piše, kadar se naravno upraša to je tako, da se odgovor očakuje, postavim: **Kje** si bil? — **Kam** greš? — Ako se pak odgovor

ne očakuje, se naredi pika, postavim: Ne vëm od težave, kam bi skočil.

Klicaj (!) se piše, kadar nekdo pokliče ali zaupije in kadar se nekaj prav čversto povè, postavim: Ljubi prijateli! Hoho! Le sem po samim! — Pravica bode premagala, ako bi se ravno vsi rogati ustavljali!

Ve z aj (-) veže slovke ali slova, ktera se vkup slišijo, postavim: lě-si-ca, ilirsko-slavenko narečje.

Pomišljaj (—) se piše, kadar nekaj imenitnega ali nekaj neočakovanega naslěduje, postavim: Tako so se, da je bilo strah. Jeden izmed njih ves razkačen popade velik nož — in si ureže kos pogače.

Oklepaj ( ) oklopi slova, ktera se vlastno u govoru ne slišijo in se samo tako u mēs rěčejo, postavim: Kar le morem (ne bodi Bogu oponošeno) se trudim za svoj mili narod.

12. U slavenščini se u obče piše vse s malimi pismeni, velika se pišejo samo:

a) pri vlastnih imenih ljudi, narodov, měst, veši, gradov, gor, rěk, dolin . . . postavim: Bogoslav, Hotimir, Slaveni, Běligrad, Zagreb, Cetinje, Bistrica, Pogorje, Prestrelenik, Drava, Sava, Mura, Zila . . .

b) u početku govora,

c) po piki,

d) po prašaju,

e) po klicaju, in zadnič

— f) po dvopičju samo kadar se vlastna slova něke osebe navodijo, postavim: Slavenski narod je neizměrnno velik. Ali ne verjameš? Tako mi sonca, to je gola resnica! Že Jornandes piše: Po neizměrnih prostorih prebiva preljudnati narod slavenski. Jih je, kolikor listja in trave.

Slavenski pravopis je nezrečeno lehek, posebno ako se s nemškimi prisposodi. U Slavenščini se ne podvojijo soglasniki, kakor u nemščini: ll, mm, nn, rr, ss, tt — ch, ck, tz; se ne podvojijo samoglasniki: aa, ee, oo; se ne pristavlja podaljavni h: ah, eh, ih, oh, uh; se ne piše: ä, ö, ü, ie; se ne pišejo dvoglasniki: ai, ay, äu, ei, ey, eu; blizo vsa slova se pišejo s malimi pismeni, ne kakor u nemščini, kjer se mora vsako samostavno ime, in vsako slovo, ktero namesto samostavnega imena stoji s velikim pismenam pisati. Koliko je to nepotrebnega učenja u nemščini! Koliko jasnejši in ložej je naš pravopis slovenski!

Narčkovavni sestavki slovenski.

Dobro delo se samo hvali. Dobra misel je pol zdravja. Kar bodeš sjal, to bodeš žel. Kratka večerja dolgo življenje. K čemu bi toporišče burklo tožilo, ker obadva u peč hodita. Golo zdravje gotova bolezen. K čemu bi bila svēča, ako ni oči? Ustani leni, den je beli! Komar je rekel svojej ženi: Ako pridem nazaj, pridem sit, ali pa ne pridem več. Popraševanje in razglabljanje tega sestavka: Dobro delo se samo hvali.

Kdo se hvali? dobro delo — se hvali. *Dobro* — je ime pridavno, se spozna na tem, ker se mu more pripostaviti *i*, *a*, *o*: dobri, dobra, dobro. Iz tega slova se more izpeljati: dobrota, dobrotnik, dobrotnica, dobrotljiv, dobrotljivost.

Delo — je ime samostavno, se spozna na tem ker se mu more predpostaviti samo jedno od slov: *ti*, *ta*, *to*, ali: *ovi*, *ova*, *ovo*, namreč: to delo, ali: ovo delo. Stoji u jedinobroju; u dvobroju: deli, u višebroju: dela. Iz tega slova se more izpeljati: delati, delavec, delavka, delavnik, delaven, vna, o.

Se — je zaime.

Samo—je ime pridavno;—iz njega se more izpeljati: samec, samica, samcov, a, o, samičin, a, o, samički, a, o, samičen, čna, o; samota, samotou, tna, o.

Hvali—je glagolj, se spozna na tem, ker se mu morejo predstaviti zaimena *osebna i jaz, ti, on, ona, ono, mi dva, vi dva, mi dvě, v, dvě, mi, vi, oni*, postavim: jaz hvalim, ti hvališreon, ona, ono hvali . . . Se spreza po trečem sp: zanju: hvalim, hvaliti; stoji u sadajnem vrěmenu hvalim, hvališ, hvali; u minulem se spreza: sem, si, je hvalil, a, o . . . u bodočem: bodem, bodeš, bode hvalil, a, o. Iz tega glova se more izpeljati: hvala, hvalen — žna, o, hvalen, lna, o.

Dobra misel je pol zdravja. —

Kdor je? Dobra misel je. Kaj je dobra misel? Pol zdravja.

Misel, misli—je ime samostavno, se spozna na tem, ker se mu more predpostaviti samo jedno od slov: *ti, ta, to, ali, ovi, ova, ovo*, namreč: ta ali ova misel. Je ženskega spola, se sklanja po tretjem sklanjanju in stoji u jedinobroju. Po domače se izgovarja: *misev*, pisati se pak mora misel; to se spozna, kadar se slovo u višebroju postavi, da pismenu temu *i* ali *e* slědi; *misel* ima u višebroju: *misli, misle*, ne pak misvi, misve, za to se mora pisati *l*, misel. Od tega slova se more izpeljati: misliti.

Je—je pomočljivi glagolj, stoji u sadajnem vrěmenu: sem, si, je.

Pol—je čislo občno.

Zdravje—je samostavno ime, od njega se more izpeljati: zdrav, a, o, zdravitelj, zdraviteljca, zdravilo, ozdravljati, ozdraviti, ozdraveti.

Tako se poprašujejo in razglablajo stavki porredoma.

Priložnost gréh děla. Kdor praša ne zaide. Da bi bil le hlěb, zôbi se dobé; Kjer ni, volk ne uzame. Starost pride, moč odide. Kdor po létu ne děla, po zimi strada. Kdor zgodaj ustaja, mu kruha ostaja. Bog ni dal volu rogov, da bi se bodil, temoč da bi se branil. Vsaka noč ima svojo moč.

Kdor dosti masla imá, ga po stěnah maže. Po hudobnej družbi rada glava bolí. Dolga bolezen gotova smért. Bolje tenek mir, kakor tolst prepír. Kdor preveč pije, se mu po glavi vije. Ako slěpec slěpca vodi, padeta oba u jamo. Beraška mavha ves čas prazdna. Dolgeji bolezní konec motika.

Čérna krava imá saj bělo mlěko. Dobrega ovčarja je ovce striči, ne jih dreti. Kdor se s volkam druží, mora tudi š njim tuliti. Kdor ne hranjuje krajcarjev, ne šteje zlatov. Božičen dež uzame rež. Kdor dolgo leží, se ga slama derží. Bog daj pametnim srečo, boben otrokam.

Človek brez věre věre ni vrěden. Drago prodaj pa prav izméri. Krava pri gobcu molzí. Kdor me je vlani bil, tudi letas mi nije mil. Bolje site komarje terpeti, kakor gladne dopuščati. Vsakemu se svoje naj lepše zdí. Kdor je s Bogam, Bog je ž njim, sam Jezus je Marijin sin.

Človek po světu, kakor bučela po cvětu. Ni tisti siromak, kteri nigdar nič ni imel, temoč tisti, kteri je imel, pa zgubil. Darovanemu konju ne gledaj zôb. Na most in k materi ni nigdar predaleč. Per Zili rože rastejo po zimi in po létu, kdor hoče tergat je, naj gre k Zili po nje.

Stara měra stara věra. Stara navada železna srajca. Lěnega čaka stergan rokav, palca beraška, prazden bokal. Vince kiselo, sérce veselo. Jabelko za jesti izjutra zlato, o poldne sreberno, izvečera svinčano. Pridna gospodinja tri hišne vogle podpira. Dva lěšnjaka orehu vojska.

Kropiva ne požebne. Že velja, kamor sèrce pelja. Orel orlaplodi, sova sovo rodi. Kar mačka rodi, miši lovi. Jabelko ne pade daleč od jablane. Kdor se hrani (redi) brez straha, se stara brez srama. Bob črez goro, močnik do praga. Od leče klepeče. Vsih děl mojster vsih rev gospodar.

Kakor človek, taka besèda. Jeden cvèt ne naredi spomladi. Kada je vèrba grozdja rodila? Jeden krivičen krajcar deset pravičnih snè. Kakor dobleno tako zgubleno. Metla nova dobro mete. Mlad more, star pa mora umrèti. Ložeje pero, kakor drevo. Lèpota brez pamèti pusta.

O spisovanju.

Vlastnosti sloga slavenskega.

Slavenski slog mora biti u obče lehkorazumljiv ne zavit; jednostaven, ne zapleten: jedern ne nekako napihnjeno nabušen. Slavenski spisovatelj mora:

1. Pišoč misliti po slavensko in tako jednostavno pisati, kakor se je svojega jezika od mladih nog naučil in ga govoriti slišal. Kdor bi pišoč mislil po nemško, bi napisal sicer slavenska slova, spis bi bil pa zadnič vendar le nemškutarski.

2. Ne smē upotrēbovati preveč samostavnih imēn, posebno ne samostavnih nevidljivih in sostavljenih, ker gerdijo ves spis. Vsako pleme slov slavenščini lēpše prileže se, kakor samostavna imena nevidljiva in sostavljena. Več jih je u nekakem sostavku, slabejši je slog. To je gotovo znamenje! Zato mora slavenski spisovatelj:

a) Takova samostavna imena prosto izostaviti, kjer se to storiti more, postavim: neizmerno mnogo zvēzd, ne: jedna neizmerna množina zvēzd; je bēlo, rudeče, zeleno, ne: je bēle rudeče, zelene farbe; to lahko storim, ne: to sem u stanu storiti; je samičen, ne: je samičnega stanu; to je dobro in lepo, ne: to je dobrega ukusa in lēpega vungledanja; je ves mlad, ne: je u rožnem cvetu življenja dētinskega;

pervi list, ne: list numero 1; druga hiša, ne: ne hiša numero 2; trèči ukáz, ne: ukáz numero 3; šest volov, ne: šest kosov volov; majhen verč, ne: verč male velikosti; to je izverstno, ne: to je izverstne kakvoče, izverstnega kvaliteta; piče imam mnogo, ne: piče imam u velikej kolikoči, u velikem kvantitetu . . .

b) Mora takova samostavna imena spremèniti u pridavna, postavim: to je šest črevljev široko in devet visoko, ne: to ima šest črevljev širjave in dev: visokosti; vse stvari, oznanujejo, da je Bog veličanstven, mogočen, ljubeznjiv in dobrotljiv; ne: vse stvari oznanujejo božje veličastvo, božjo moč, ljubezen in dobroto; presvetli cesar, ne; njihovo cesarsko veličanstvo; svetli knez, ne: njegova kneževska svetlost . . . Samostavno ime stoječe u 2. sklonu se blizo vsigdar spremèni u pridavno ime, posebno ako ne ima že popred pridavnega imena pri sebi, postavim: turška navada, ne: navada Turkov; bratova hiša ne: hiša brata; braterska ljubezen, ne: ljubezen bratov; medvèdova koža, ne: koža medvèda; medvèdja koža, ne koža medvèdov. . . .

c) Nèkadaj more jih spremèniti u zaimena, postavim: nèkdo je bil tukaj, ne: nèka osoba je bila tukaj; jaz ne dozvolim, ne: jaz za svojo osobo ne dozvolim.

d) More jih spremèniti u glagolje, postavim: skèrbeti, ne: skerb imeti; naznaniti, ne: na znanje dati; hišovati, ne: hišovanje peljati; se težko ločim, ne moja ločitva je težka; podučiti, ne: podúk dati; spokoriti se, ne: pokoro storiti; prestopiti, ne: stopinjo storiti; zapriseči, ne: zapersego položiti; postavim, ne: na primer; kakor naj bolje vèm in znam, ne: po mojej naj boljšej vednosti: nekaj ukrasti, ne: kradeža se ukričiti; zaupati, ne: zaupanje staviti . . .

e) Někadaž jih more spreměniti u predloge ali u prislovc, postavim: tako, ne: na tako vižo, ali po takem ravnanju; zadnič ali poslednič, ne: k koncu; zato, ne: iz tega uzroka . . . Slavenščina stisne po dvoje, troje in še več němških samostavnih imén u jedno, postavim: Wasser-Melone lubenica, Wasser-Melonen-Gärtners-Ehe-Gemahlin, lubeničarica.

3. Spisovatelj mora imenovati vsako stvar vsigdar s pravim, naj običnejšim imenam, ako bi bilo potřeba, desetkrat poredoma, postavim: cerkva, ne: božji tempelj, božja veža, božja hiša; Bog, ne: naj višji, večni, vsegavedejoči; človek, ne: umèrlivec . . .

4. Mora upotrěbovati kratke slovenske naslove, slovenska pozdravljenja in mora tikati ali vikati; onikati je neslavensko.

5. Mora spoměnjati u svojih spisih slavenske zgodbe, slavenske slavne može, imenitna města, slavensko bajoslovje, naměsto ptujih rimskih, gerčkih ali němških.

6. Mora pisati u kratkih stavkih, poslovicam podobnih, ne u dolgih, umetno zapletenih periodah.

7. Mora rad upotrěbovati izreke in poslovice slavenske, med narodam znane, ne pak iz němščine ali iz někakega drugega jezika prestavljene.

Němški slog se od slavenskega u mnogim razlikuje. U němščini je lepo, ako se piše někako zabušeno, megleno, prav umetno zapleteno, u dolgih, zavilih periodah, ako se onika in se dolgi, dolgi naslovi dajajo, ako se pogosto spoměnjajo u spisih gerčke in rimske imenitne prigodbe, možl, logovi in tako dalje — u našem jeziku vse to nič nevelja. Němški spisi so obično tako nagačeni s nevidljivimi (abstraktnimi), s sostavljenimi in u obče s samostavnimi imeni da, ne more biti bolj; kar bi pa u slovensčini bilo težko razumljivo in prav ostudno. Němščina bi se mogla po pravici imenovati: Hauptwörter- und Periodensprache.

Kako podučevati mladino u spisovanju.

Kadar učenci in učenke že dosti dobro in berzo pišejo, se morajo začeti učiti tudi spisovati.

Te nauk je kratkočasen in verlo podučljiv za mladino, posebno ako učitelj ima k temu veselje, in zna lépo prikladno razlagati in podučevati. Pri spisovanju se uči mladina jasno, pravilno in redno misliti, govoriti in spisati.

Da se mladina ložeje nauči spisovati mora nčitelj:

1. učencem in učenkam k spisovanju veselje storiti, rékoč: Ako človek sam nekaj spisati zna, je krasno, verlo koristno, nekteremu prav potrebno postavim: ako ima nekdo toliko skerbí in toliko opravíl, da bi jih u pameti obderžati ne mogel — si pa zapiše, kar je potrèba; namèsto, da hi težko u glavi nosil, utakne brez skerbi na papirju napisano u džep. Ako ima nekdo daleč k starejšem, bratam in sestram, k prijateljam in prijateljcam, ali zna spisovati, se usede in napiše list, ga zapečati, ga dá na pošto, list prileti k domu in nekdo bere ga lépo po slevenski — in doma to vse tako slišijo, kakor da bi jim človek sam vse pravil. Kdor ne zna spisovati, bi moral le koga za to najeti in vendar tako na tenko, kakor bi sam, še ne napiše; ali pa bi moral sam namèsto lista se na pot podati, kakor slovenski pregovor pravi: Kdor nima u glavi, mora pa u petah imeti. Pogosto človek se iti ne more ker ne utegne, ali ker je predaleč, ali pa ker ne smè, postavim: vojak. — Te nauk je prav kratkočasen, je vedno nekaj novega. Beri jim tudi pesem: Boštjan goljšan — ako imas pri ròce. Učitelj mora

2. podučevati več po primèrih, kakor po pravilih. Pravila se povejo samo, kadar je priložnost.

3. Početi se mora nauk spisovanja, kakor vsaki drugi, od ložejega in napredovati k težjemu, tako rekoč po stopnjah.

4. Pri vsakej stopnji mora razložiti, kako da se imájo stavki napravljati, postavim pri pervej vadbi reči: Danes se bodeмо učili, od jedne osebe ali stvari jedno reč povedati in napisati, namreč: kaka je: ali iz čega da je. — To se tako le narédi, postavim: Nož kak je? Nož je ojster. Črnilo — kako je? Črnilo je černo. Papir — povej kak je? Papir je běl. — Tako pogovarjajoč se razni priméri sostavijo. Kar bi učenci pozabili, jih mora učitelj opoméniti, kar bi nekaj neprikladno rekli mora poravnati, tako, da se jim zdi, da so vse oni sami izmislili. Vendar ni potreba, da bi mladina ravno ti-sta slova morala upotrěbovati, kakor u knjižici to-tej stoji. Tako stoji tukaj u pervej vadbi: Nož je ojster. Hlapčič more pa tudi reči: Nož je nov; nož je velik; nož je majhen, nož je ličen; nož je kriv; nož je nabrušen; nož je tōp in tako dalje. To je še le dobro znamenje, da učenec sam misli. — Kar koli imajo učenci spisati u učilišču ali doma, mora vse učitelj popred u učilišču š njimi sostaviti, tako da že na pamet vejo, kar imajo napisati.

5. Mora učitelj zvlasti marljivo paziti, da uči mladino misliti, ne pak samo po mehaniško slovo k slovu pritikovati in nekako stavke kerpiti; on mora mladino učiti in vaditi: od neke osebe ali stvari povedati kaka je? iz česar je? k čemu je? kaj děla? iz kterih dělov sastoji? u kterih rečih ste si dvě osobi ali stvari podobne in u kterih se razlikujete; kaj nekaka poslovica poměni, in tako dalje.

Slovensčina se u tem od nemščine močno razlikuje. U nemškej knjigi: Schriftliche Aufsätze se posebno govori in uči, kako se morajo slova u stavke sostaviti, postavim; zum gegebenen Subjekte ein passendes Prädikat —

zum gegebenen Prädikat ein passendes Subjekt zu setzen — mehrere gegebene Wörter in einen Satz verbinden — einen Satz ausbilden, erweitern; passende Haupt- und Beiwörter in den Satz hineinschieben; einen und den nämlichen Gedanken mit verschiedenen Worten ausdrücken in tako dalje: u slovenskem spisovniku se pa vsigdar le prša: kaj véš od te osebe ali stvari povédati. Tukaj se mladina podučuje misliti, u nemškej knjigi pa slova mehaniško sestavljati, stavke viti in nategovati. U slavenščini se gleda na jasne., resnične in izverstne misli: u némščini na lépa slova, na stavke učeno in umetno nabrane.

Vadbe u spisovanju.

PERVA VADBA.

Povédati in zapisati od nêke osebe ali stvari kaka je? ali iz česar je? Postavim od slêdećih osob in stvari:

Nož — kovač — černilo — papir — železo — perstan — gora — klêt — zvonik — kožuh — sterd — voda — klobuk — pelin — trava — konj — snêg — krop — svinec — led — vrana — zec.

To se tako le sastavi in spiše:

Nož je ojster. Kovač je močen. Černilo je černo. Papir je bël. Železo je tvrdo. Perstan je okrogel. Gora je visoka. Klêt je globoka. Zvonik je mirnat. Kožuh je kosmat. Sterd je sladka. Voda je čversta (frišna). Klobuk je čern. Trava je zelena. Konj je močen. Snêg je bël. Krop je vroč (vrel). Svinec je težek. Led je spolzek. Vrana je černa. Zec je strahljiv.

DRUGA VADBA.

Povédati in zapisati od nêke osebe ali stvari: k čemu je? Postavim od slêdećih:

Obrisalo — černilo — brana — oralo — stražnik — vojak — jasli — žlica — dreze — knjiga — omar — svečnik — kapa — plot — korito — brus — voz — klepalo — osovnik — serp — cepi — peč — kosa — okno — streha — greben — těrlica — kolovrat — motovilo — cedilo — stol — ščipec —.

Se tako le sestavi in spiše:

Obrisalo je za brisanje. S černilam pišemo. S branoj njivo povlačimo. S oralam oramo. Stražnik mora stražiti. Vojak je zato, da se vojskuje. U jasli देंvamo pičo za živina. S žlicoj jemo. Dreze si pripnemo, da ne pademo. Jz knjige beremo in se učimo. U omar hranjujemo oblačila in druge stvari. Na svečnik nateknemo sveče. S kapoj si glavo pokrijemo. Plot brani živini, da u škodo u polje ne more. Iz korita živina pije. Na brusu se brusé noži, škarje, sekire, serpi, in kose. S vozam vozimo. S klepalam klepljemo serpe in kose. U osovnik se voda ulije in brusni kamen utekne. S serpam se žanje. S cepi se mlati. Peč je, da nekaj pečemo ali da jispo nětimo. S kosoj se trava seče. Okno je, da pride světloba u hišo. Streha brani, da nas dež ne moči. Na grebenu se povesma देंrzajo. S těrlicoj teremo len in konople. S kolovratam predo predica predivo. S motovílam se predja in niti motajo. Skoz cedilo se mlěko precedí. Na stol se usědemo. S ščipcem sveče usekujemo.

TREĆA VADBA.

Povědati in zapisati od neke osobe, ali stvari, kaj děla? Postavim od slědečih:

Senosek — mlin — žaba — deblo — pes — petelin — červ — ptica — věrtnar — ovca — vlastovića — věter — kovač — mlinar — voda — barka — učenee — děte — kropiva — cvět — sonce — ogenj — terica — perica — tkavec — mēh — ura —.

Senosek sèče. Mlin mele. Žaba skače. Deblo raste. Pes laja. Petelin kikira. Červ lazi. Ptica poje. Vèrtnar vèrt obdeluje. Ovca bleja. Vlastovica žvergoli Vèter piha. Kovač kova. Mlinar mele mòko. Voda teče. Barka plava. Učenec se uči. Dète plaka. Kropiva pari. Cvet lèpo diši. Sonce sèje in greje. Ogenj žge. Terica tere len in konople. Perica pere perilo. Tkavec tka tkanino. Mèh piha. Ura bije, kovlje.

ČETVERTA VADBA.

Povèdati in zapisati več rèči od jedne osebe ali stvari: kaka more vse biti? Postavim od slèdeèih.

Jabelko — miza — ptica — knjiga.

Jabelko more biti zrelo ali nezrelo; rudeče, rumenklasto, zeleno ali pisano, vèliko, malo, okroglo, oblo, podolglato; čvrsto, gnjilo, červivo, tvrdo, obležano; sočnato, prijetno ali kiselo.

Miza more biti lèseno ali kamenita; okrogla, četverovoglata, podolglata; more imeti jedno nogo ali tri ali ètiri noge, more biti nova, stara, olikana ali pofarbana ali ne.

Ptica je s perjem obraščena, ima dve nogici, da more stati, prestopovati, skakljati in teči; dvè krídli, perutnici, da more letèti, ima dvoje očí, kljun; zob in rogičev pa nič. Tudi ima toplo in rudečo kri in nese jajce.

Knjiga more biti velika ali mala, dober kup ali draga, vezana ali nevezana, kratkočasna, smèsna ali naučna, ozbilna, slavenska, laška, turska ali francoska in tako dalje.

PETA VADBA.

Povèdati in zapisati več rèči od jedne osebe in stvari: k čemu vse more biti? Postavim od slèdeèih.

Voda — moka — slama — lès — železo — gojzdi — pes — ovca — konj.

Vodo pijemo, ž njo kuhamo, pičo parimo, se š njo umivamo, perilo peremo, ogenj gasimo; ona tudi mline žene.

Iz môle, namešamo kvas, pečemo kruh, pogačo, maželne, žemličke, rožčiče, in preste; kuhamo rezance, močnik in več drugih jedil.

Slamo upotrëbujemo za pičo in za stelo živini, u postelo za nas; iz slame se dělajo slamnjaki in se krijejo strehe.

S lèsam netimo, iz njega mnogo orodja napravijamo, kakor: stole, stolice, mize, omare, cepi, ročnike, toporišča, gradimo ladje, barke, plote in hiše; hiše pokrijemo s lèsenim ostrešjem.

Iz železa se naredé motike, cepini, gnojne vile, podajavnice, lopate, lemeži, žreblji, lanci in drugo železno orodje. podkove, tudi se s zelezam okovajo vozi in tako dalje.

Gojzdi dajo mnogo dèrv, veliko stelje, u sterminah deržo s koreni zemljo, da ne sderči; u gojzdu živi različna zverina, kakor: zeci, veverice lèsice, jeleni, mèdvedi in někdej někak volk; u gojzdih rastejo smokvice (jagodce), černice, robide, malini in gobe dobre in strupne.

Pes laja in straži hišo, pase in varuje ovce pred medvèdam in volkam, loví zverino, se rad človeka derži; pa někadaj vendar kavsne.

Ovca dá nam volno, dobro mastno mlèko, iz kterega se dělã sir in se maslo mede; ima pohlevna jagmeta. Kadar se zakolje dá dobro meso, loj za lojene svèče, kosmato kožo za tople kožuhe; iz črev se napravljajo strune na gosli.

Konja uprežemo u voz ali drož'co in se š njim vozimo; ga uprežemo u oralo in orjemo, u brano in njivo povlačimo. Tudi konje jezdimó; pa jih ne

pitamo tudi ne koljemo, njihovega mesa ne jemo zvonaj u sili, kože pa potrebimo k mnogoterim stvarim.

ŠESTA VADBA.

Povédati in zapisati od nêke osebe ali stvari: kaj dëla, ali kaj se ž njo zgoditi more? Postavim od slëdečih:

Bučelice — ptičice — kaj se dëla na polji? — kaj se mora storiti popred, kakor se kruh pridëla? — kaj se mora vse storiti, popred, kakor se srajca (robača) obleči more?

Bučelice lëtajo po cvetju in po rožicah, sladko sterd sбирajo, jo k domu u svoj panj (ul, korito) nosijo, voskaste sefi naredjajo, mladenče nasadjajo, se rojijo in zadnič umerjejo.

Ptičica se izvali; čuti, živi, raste, se gible, se oddihuje, jë, pije, hodi, skaklja, lëta, stoji, čepi, spi, dëla gnjezdice, izplodi mlade, kadar se postara cerkne.

Kaj se dëla na polju? Njive se pognojijo, s ôralam izorjejo, s semenam obsëjejo, s branôj povlečejo; žito se opleve in kadar je dozorelo se poženje. Turščica (kukuruza) se posadi, ogrebe, okopà, poženje. Travniki se pognojijo, u spomladi otrëbijo, po lëtu dvakrat posëčejo, pervokrat seno drugokrat otavo, in u jeseni se popasejo. Kar na polju izraste se k domu spravi.

Kaj se mora zgoditi popred, kakor se kruh pridëla? Njiva se mora pognojiti, izorati, povleči, žito opleti, požeti, u skeden pripeljati, na gumnu izmlatiti, oveti, u mlin nesti, da se u môko smeje, môka se mora u niškah u kvas namësiti, kvas mora izhoditi, se u peč usaditi, da se izpeče in potle se more kruh načeti in jesti.

Kaj se mora vse zgoditi popred, kakor se more srajca (robača) obleči? Se mora sëmë leneno ôci-

stiti, njiva izorati, pasjati, povleči, povalati, len opleti, ga izpipati, razdjati, da se osmaga, ga spet vzdignuti, usnopiče svezati, ga streti, prejo u povesma složiti, jih derzati, spresti, jih u pasma (u štrene) smotati, iz njih pert stkati, ga šivili nesti, da srajco umèri, ureže in naredi, potle se pa more obleči nova tenka srajca.

4 SEDMA VADBA.

Povědati in zapisati dèle něke osobe ali stvari, postavim od slėdećih:

Dėli drevesni — dėli panja — deli zemeljski — orodje učilišno — orodje poljedělsko — sadonosna drevesa — drevesa nesadosna.

Dėli drevesni so: koren, babka, panj, věrh, veje, betve, lėtarec, listje, recelj, cvět, sadje.

Dėli panja: so škorja, liče, mezdra, sok, lės, steržen.

Dėli zemeljski so: gore, skale, planine, hribi, humi, berda, doline, ravnine, poljane, gojzdi, travniki, logi, vrelci, studenci, potoki, rėke, jezera, morje.

Orodje učilišno: klopi, tabla, mizica, stol, knjige, melj, (krida), goba, papir, pisavna knjižica, mėrilo, olovka, pero, peresni nožiček, predpis.

Orodje poljedělsko: voz, koš, oralo, brana, motika, vile, podajavnica, kosa, sėrp, lopata, sekira, stėrgača (osterva).

Sadosna drevesa: jablana, hruška, črešnja, višnja, sremisa, sliva, ternolica, breskva, oreh, leskovec, kostanj, murva.

Nesadosna drevesa: lipa, dób, jasen, olša, věrba, breza, bukev, bora, smereka, jel, mecesen.

OSMA VADBA.

Povédati in zapisati: u čem sta dvě osobi ali stvari si podobne, u čem različne? Postavim:

Kolo mlinsko in kolovratsko. — Obroč in pèrstan. — Jajce in oreh. — Pes in mačka. — Okno in ogledalo. — Jabelka in črèšnja.

Kolo mlinsko in kolovratsko je okroglo, leseno in se vèrtí; pa kolo mlinsko je večji od kolovratskega, ga žene voda, kolovratsko goni pa le noga predičina; kolo mlinsko se vèrtí in žene mlin, da melje iz zèrnja mōko, kolovratovo se pa vèrtí in suče nit iz kodelje.

Obroč in pèrstan sta obadva okrogla, in nemata konca in kraja; se obadva moreta nekam natekniti: pa obroč je večji od pèrstana, obroč je večji dèl lèsen, pèrstan pak večji dèl zlat ali srebern, nekadaj meden, bronast, in le rědko svinčen. Obroč se natekne na kole u plotu, ali pak se nabije na sōde, deže, kadi, pèrstan se natekne samo na pèrst, zato se tudi pèrstan imenuje.

Jajce je podolgotato, okroglo, oblo, oreh tudi; jajce ima luščino in notri nekaj za jesti, oreh tudi; jajce se mora popred strupiti, da se jesti more, oreh se tudi mora popred stleči. Pa jajce pride iz živalstva, od kure; oreh pak iz rastlinstva, od orehovega drevesa. Jajčna luščina je bēla, orehova rujava; jajčna slaba, orehova tvrda. Jajce je tudi večje od oreha in ima u sebi nekaj lisega, oreh pak tvrdo zerno.

Pes in mačka slišita oba med hišno, domačo živino, obadva imata po dvoje usés in očés in po četiri nog; obadva imata kosmat život, koža obadvěh se more dobro upotrěbovati, u sili tudi njeju meso jěsti. Pes pa bolje tenko voha in hišo bolje čuva in straži, kakor mačka. Pes ovce pase, zverino goni in lovi, mačka pa samo misi vjemlje. Pes se člo-

veka zvésto dèrži, in rad laja, mačke se pa prilizujejo zraven pa praskajo.

Okno in ogledalo sta obadva iz stekla, obadva s okviram obdana, obadvoje se lahko potrupi, oboje se pri steklarjih na prodajo dobí. U ogledalu se ogledamo, okno je pa zato, da pride svétloba u jispo in da skoz vidimo. Okna so potrebnejši za jispo, kakor ogledalo.

Jabelko je sadje, črèšnja je tudi sadje. Jabelko je okroglo, črèšnja tudi, visi na receljnu, črèšnja tudi, jabelko in črèšnje se morejo jèsti èverste, sirove ali kuhane ali se morejo tudi posušiti in dalje hraniti. — Pa jabelko je večji od črèšnje: ima na sredi več piček semenskih, črèšnja pa samo jedno koščico. Črèšnje popred prizorijo vendar začnejo nagljeje gniti in se ne morejo tako dolgo èverste ohraniti, kakor jabelka, ktere se obderže nekadaž skoz vso zimo, dolgo u spomlad.

6 DEVETA VADBA.

Razložiti in napisati: kaj pomèni nèka poslo-
vica, postavim:

1. Kdor neima u glavi, mora u petah imeti.
2. Bližje srajca, kakor suknja.
3. Dolgej boleznì konec motika.
4. Laž ima kratke noge.
5. Lovec masten, dom razdján.
6. Stara navada železna podkov.
7. Ni žita brez kokolja.
8. Od malovrèdnega dolžnika tudi kozo brez mlèka.
9. Pust pod stenoj, velika noč za pečjo.

1. Kdor ne pomisli, kaj hoče storiti, kadar nèkam gre, lahko pozabi in mora še jedenkrat iti. Kdor noče s glavo popred pomisliti, mora pa peto brusiti.

2. Srajca (robača) je životu bližje, kakor suk-
nja; ravno tako so nam starejši bližje, kakor ptuji
ljudi; brati in sestre in naša žlahta so nam tudi
bližje, kakor neznani; naši sosedi, s kterimi u jed-
nej sosedščini živimo, naš narod, iz kterega smo
se rodili, je nam tudi bližje, kakor ljudstva, kterih
svoje žive dni ne vidimo. Vse ljudi po kristjansko
ljubimo, naj bolj pak svoje ljube starejši, svoje
bratre in sestre, svojo žlahto, svoj narod, oni so
nam bližje, kakor ptuji ljudi, kakor je srajca bliže,
kakor suknja.

3. Kdor dolgo boleha, od dnu do dnu bolj osla-
bivlja in se smerti bliža, tako dolga bolezen pri-
pravi človeka zadnič tako daleč, da umerje in da
ga s motikoj u grob pokopljejo.

4. Kdor je majhen in ima kratke noge, ne
more dolgih stopinj naredjati; ljudi ga lahko dojdejo.
Kdor laže, ga tudi lahko u njegovih lažih ujamejo;
s lažmi lažnivec daleč ne izhadja, zato se pravi:
Laž ima kratke noge.

5. Več hodi lovec po gojzdi in gorah zverine
lovit, večkrat nekaj ustrelil in si dobro mastno zve-
rinjo pečenko pridobil; pa zraven svoje gospodar-
stvo obično zanemara, on se pri zverinjej pečenki
masti, dom in hiša se mu zraven pa podirata.

6. Kdor se něčega navadi, se tako težko raz-
vadi, kakor, da bi imel železno srajco na životu
in bi jo hotel spet izleči.

7. Med vsakim žitam je še nekaj plevela,
tudi u naj čistejšej pšenici se znajde še kokolja,
ravno tudi u vsakej sosedščini, u vsakej deželi
in u vsakem narodu se še znajde nekoliko malo-
pridnih ljudi.

8. Ako imaš malovrednega dolžnika, kteri je
kesen in nemaren plačevavec, uzemi za dolg od
njega, karkoli ti že le dati hoče, naj je kar koli

hoče, ako ravno bi ti ponudil kožo jalovo, brez mléka in brez kozliča; bolje da saj nekaj dobiš, kakor, da bi moral vse zgubiti.

9. Ako je u pusti tako toplo, da se ljudi po gorici shadjajo, detca po ledinici (tratici) létajo in pod stenoj pred hišoj jigrajo, se rado okolo velikonoči tak mraz nakluči, da mladina in odrasčeni u jispi ostanejo in se za pečjo grijejo.

DESETA VADBA.

Povédati in zapisati kratke pripovédke.

1. Ukraden konj.

Jednemu kmetu je někdo po noči naj boljega konja ukradel. Zato je se na kojnski somenj u město podal, si drugega kupit.

Pa poglej—tukaj med konji tudi svojega na prodajo ugleda. Berzo popade konja za uzdo in zaupije na ves glas: „Konj je moj, pred trěmi dni mi ga je někdo ukradel.“

Človek, kteri je konja prodajal, rěče na to ves prijazen: „Vi se mótite, ljubi prijatelj! Tega konja imám že črez létu. To ni vaš konj, je morebiti le podoben vašemu.“

Kmet konju oči s oběma rokama zakrije, rekoč: „Ako vi konja za res že tako dolgo imate, povějte sadaj, na kterem očesu je slěp?“

Človek, kteri je konja za res ukradel, pa ga ni na tenko ogledal, se ustraši. Ker je pa vendar moral někaj odgovoriti, je tako u en dan rekel: „Na lěvem očesu je slěp.“

Sadaj kmet konju oči razkrije, rekoč: „Sadaj se očitno vidi, da si kradel in lagal. Tukaj le vsi poglejte! konj ni trohe slěp, Samo zato sem tako prašal, ta bi tat na světlo prišel.“

Ljudi okolo stoječi se smejijo, rekoči: Ujel ga je, ujel! „Kojnski tat je moral konja nazaj dati in zaslužen kazni prestati.“

2. *Orehovo jederce.*

Dva hlapčiča najdeta za vesjo pod velikim oreham oreh. „Moj bode, zaupije Milko; jaz sem ga prvi videl!“ — „Ne bo dal, zakriči Srečko, moj je; jaz sem ga pobral.“ Začela sta se prav za to pravo za nja kavsati.

Neki postopáč se pritepe in pravi: „Jaz vama hočem pravico spoznati.“ On uzeme oreh, se ustopi med nju ga razkole rekoč: „Jedna polovina luščine se sliši temu, kateri je prvi ugledal oreh, druga polovina pa temu, kateri ga je pobral. Jederce bodem pa jaz obderžal za pravdo.“

Smějal se je rekoč: „Tako le se zadnič vsaka pravda dokonča! Boljša kratka sprava, kakor dolga pravda.“

3. *Scinski tat.*

Pozno na večer prideta dva medvedarja na ves s medvedam, kateri je znal plesati, in čez noč ostneta u gostivnici. Gostivnik je bil ravno silno veliko pitano svinjo prodal in je u prazen svinjak medveda zaperl.

O pol noči pride tat in bi rad svinjo ukradel. Od vsega ni vědil nič, kar se je bilo pripetilo; odpre rahlo na svinjaku vrata, zleze noter in u temi naměsto svinje — zagrabi medveda. Medved poskoči in strasno zarjuje, zgrabi s svojimi močnimi tacami tata in ga ne spusti več.

Nesrečni človek od straha in bolečine kričí, da je bila groza. Kar je bilo u gostivnici ljudi, se izdramijo in priletijo. S velikoj siloj sta medvedarja tata, vsega kervavega in razmesarjenega, razdraženej zverini iz parkelj izderla in ga gospodščini izročila.

4. Nespametne ovce.

Mlad ovčár je pasel u planini svoje ovce. U nekim popoldnu se usede na jedno skalo u senco pod hojko (jelo) in zadremlje. Dremajoč neprenehoma kima in se s obešenoj glavoj napred nagiba. Oven, kteri se je blizo njega pasel, ga ugleda in misli, da bi se ovčár rad s njim tčrkal. Zato se poraste, nekoliko ritniško stopi, se u ovčarja zaleti in ga s svojemi rogi grozno butne. Ovčár iz sladkega spanja tako gerdo zbudjen od jeze ves serdit skočivši na noge ovna s oběma popade in ga niz skale u bližnji brezden (prepad) zakadi. Ovce, to vidivši, jih blizo sto za ovnam poskaka, ktere se po skalovju razmesarijo in pobijejo. Ovčarjeva strastna huda jeza je bila te nesreče kriva. Ovčár je zraven na glas jokal: „Brez uzde strast, gotova propast.“

5. Moder sòdnik.

U Sarajevu, velikem mčstu, u Turskej je jeden tergovec izgubil zašivano mošnjo denarjev in je dal po mčstu oklicati, da hoče hvaležno dati sto grošev tistemu, kdor mošnjo najde. U tem pride jeden kmet, prinese mošnjo govoreč: „He tergovec, ali so to tvoji denarji, ki si jih izgubil.“ Ter govec ves vesel seže po mošnji, jo odporje in začne denarje šteti. Pa veselje se mu u žalost spremeni, kadar pomisli, da mora sadaj dati sto grošev temu, ki je denarje obredel (našel), in začne misliti, kako bi se mogel zviti in mu nič ne dati. Kadar je denarje preštel, reče kmětu: „Prijatelj! ali ti si sto grosev že iz mošnje uzal, ker je bilo jih u rjej osem sto grošev, sadaj jih je pak samo sedem sto? No prav si storil! Zahvalm se lěpo.“ Ubegi kmet se ustraši, to zaslišati; rjemu je bolj žal zavoljo siamote, kakor zavoljo obećanih sto

grošev. Zato se začne rotiti in preklinjati, da se on denarjev ni doteknul, temoč da jih je prinesel kakor jih je našel. Tergovec pa ostane tverdo pri svojem. In tako se malo po malo sprimeta in se ženeta pred gospodščino k sôdniku. Kadar sta oba zapersegla: Tergovec, da je u mošnji bilo osem sto grošev in da jih je sadaj le sedem sto; kmet pak, da se on denarjev nije doteknul, temoč da mu jih je tako prinesel, kakor jih je našel; tadaj jima modri sôdnik, kateri je spoznal, kaj je in kako je, tako le razsôdi, „Vidva imata obaprav. Ti, tergovec, si izgubil osem sto grošev, ti kmet si pa obrêdel samo sedem sto grošev; tadaj ti denarji niso tega tergovca, temoč nêkega drugega človeka. Zato ti kmet uzemi te denarje k domu seboj in jih hrani, dokler ne pride tisti, kateri je samo sedem sto grošev izgubil. Ti pa tergovec čakaj, dokler se tisti najde, kateri je najšel osem sto grošev.“ Tergovcu se je spolnila posloviča. Kdor za ptujo volno hodi, sam ostrižen k domu pride.

O spisovanju listov.

Kaj se ima u liste pisati?

K vsakemu opraviu se mora človek spodobno pripraviti, ako hoče nekaj veljanega storiti: ravno tako se mora tudi pripraviti, ako hoče nekaj list spodobno spisati.

Pred vsim mora pisatelj sam sebe vprašati: Komu hočem pisati? Kaj hočem pisati? Kako hočem pisati?

Kaj se ima u list pisati.

Pisati se u list mora:

1. Vse, kar je potreba, in samo to, kar je potreba; ne pak praznih stvari. Da se pisatelj ložeje na vse opomēni, naj misli, da tistega objišče, kteremu pisati hoče in se naj popraša: Kaj bi nekaj jaz tistemu rēkel, in povēdal, kaj njega vprašal, ako bi sadaj tukaj pred menoj stal? Kaj bi kaj on na to rēkel, in kaj zraven pogovora še mene poprašal? Vse kar bi mu rēkel, povēdal, ga vprašal in njemu odgovoril — to naj napiše u list; praznih marnjev pa ne, ker bi samo mōtile in list gērdile;

2. Pisati se ima samo, kar je varno in pametno, ne pak skrivnih, nevarnih stvari. Bodi pameten! Bodi opazen! Varuj se škode! Pameten in opazen človek še u pogovoru rēče in povē samo, kar se spodobi; kar ni prav, pa pametno zamolči. Jugoslavenski prigovor pravi: „Pazi na besēdo, kakor pes na kost; — rēč (besēda) iz ust, kamen iz roke!“ Še veliko bolj se mora paziti, kaj človek napiše. Besēda izrečena mine in se ložeje pozabi, napisana pak ostane; ne vē se tudi komu še list u pest pride. U rokah hudobnega ali neopaznega človeka lahko še po mnogih lētih neopazna besēda prepir in pravdo uzroči in človeka in cēle žlahte u

škodo in nesrečo pripravi. Zato ne piši vse, kar bi u prijateljskem govoru rēkel in povēdal.

Pisati se list mora, kadar je človek mirnega serca, ne kadar je s strastmi unēt, kadar je prežalosten, prevesel ali serdit in razkačen, da u takej vročini ne napiše nēkaj, česar bi se potle prepozno kesal. Ako pa vendar nēkaj napiše, bi se list saj ne imel odposlati, temoč se dotle zadržati, da se kērv od žalosti, veselja ali jeze vroča malo umiri in izhladi. Tada j bi se imelo pismo še jedenkrat prebrati, da se popravi in poravna, kar je preojstrega ali nespodobnega.

3. List se ne ima pisati zabavljivo da bi se pisatelj brezopazno norčeval, ker bi lahko tisti, kteremu se piše, besēdo krivo zastopil, šaljivo besēdo za ozbilno uzel in pisatelju lista zamēril in za zlo imel. U pogovoru se tega ni potreba bati, ker že ves pogovor, glas, obličje govorečega kaže, da ne misli dražiti in žaliti, temoč da je le samo šala (Spass).

Kako liste spisovati.

Listi se morajo spisati:

1. Jasno, lehkorazumljivo, po domače — ne pak zavito. Pisati se mora zato u kratkih stavkih, poslovicam podobnih, ne pak u dolgih in zamotanih periodah.

2. Se mora postaviti vse poredoma, kakor rēč kaže. Od stvari, od ktere se ravno piše, se mora povēdati vse od začetka do konca, popred kakor se od druge pisati začne; vse lēpo poredoma, kar se ukupej sliši, ne pak da bi postavil od početka, kar bi imelo na koncu stati in na opako, ali da bi skakal neprenehoma od jedne rēči do druge, kakor sraka na plotu od kola do kola. Po dokončanem listu pristavkov ali pripisov pilepovati, se

tudi ne spodobi. Kdor popred dobro premisli, kaj da hoče pisati, ne bode potreboval na koncu lista takih pristavkov.

3. Se mora pisati pravilno, kakor slovnica kaže. Upotrebovati se morajo slova slavenska, ne ptuja, nemška, italianska ali latinska, tudi ne taka ktera so samo u jednom kraju Slovenije znana. Ločniki se morajo postavljati na svojem mestu.

4. Se mora pisati spodobno, prijatelju drugače, kakor nekemu neznanemu gospodu; nekaj žalostnega drugače, kakor nekaj veselega. To človeka že pamet uči, kaj se spodobi, kaj ne.

5. Se mora pisati priljudno — pa ne po pesje ponižno, to je, se mora pisati tako, da se iz lista vidi, da človeka, kteremu pišemo, spoštujemo, kakor moža poštenega in častitega; da se pa iz lista tudi vidi, *da smo tudi mi ljudi pošteni in častiti!* Ako pišemo človeku nižjemu, pišimo prijazno in ljubeznivo, kakor premožnejši brat svojemu ubožnejšemu bratu; ako pišemo sebi ravnemu, pišimo tudi kakor brat bratu, in ako pišemo višjemu gospodu, pišimo častito, kakor brat svojemu premožnejšemu bratu. Komur pišemo, mora iz lista poznati, da ima pred seboj pametnega in poštenega korenjaka, ne pak zaverženega peslajnarja. — Ne bilo bi prav, ako bi nekdo tako le zametljivo sam od sebe pisal: „Trepetaje uzamem pero u roke in se predèrznem s vso ponižnostjo prositi Vas, da bi s Vašim milostljivim dovoljenjem Vas prositi smël, čast imeti in veliko srečo zadoseči, da bi Vam dëlati smël in Vam s pokušnjo skazati, da sem Vaš naj ponižnejši služabnik do smerti in tako dalje.“ Taka pesja ponižnost se vsakemu pametnemu človeku in vsakemu gospodu pristudi. Kdor tako piše, ga imajo ali za neumneža, kterege more vsaki, kakor hoče, onegaviti in za norca imeti; ali pa za zvitega prilizovavca, ktere-

ga se je potreba varovati, ali pa zadnič za takega velikega malovrédneža, kateri ni vréden, da ga zemlja nese in sonce obsije. Piši priljudno pa kakor pošten mož, ne pak, kakor bi ti bil petelin hlače ukradel!

Prijatelje tükamo, gospôdo vikamo; onikati je neslavensko in gérdo. — U slavenščini se samo slédeči naslovi upotrèbujejo: Presvétli, — svétli, — jasni, — slavni, — častiti, — in slavenski, postavim: Presvétli cesar in kralj. Svétli knez. Jasni vojvoda. Uradam se réče: slavni, postavim: Slavni sbor deržavni, slavno popečiteljstvo. Naslov: častiti, velja za vse stane: Častiti gospod . . častita Serbkinja. Lèp, prav lèp naslov je tudi: Dragi slavenski brat! Draga slavenska sestra! Te poslédnji naslov se upotrèbuje namesto némškega: Herr Staatsbürger, Frau Staatsbürgerinn.

Najjednostavnejše naslove imajo Francozi, naj hujsi naslovo tvorstvo je pa pri Némcih doma. Oni imajo strašno mnogo in različnih naslovov. Jednému imenu predstavijo po tri naslove, postavim: Hochwùrdigen, Hochgelehrten und Hochzuverehrenden Herrn Herrn Dechant N. N. — in zatim pride še céla versta samih častnih naslovov, in se pristavijo vse časti, kar jih človek ima in kar jih neima in še: und so weiter, und so weiter. Naslovi so u némščini različni, drugači se morajo postaviti na početku lista, to je u nagovoru, drugači u listu samem in spet drugači na koncu lista. H e r r n se mora postaviti dvakrat poredoma. Osobna in privlastivna zaïmena pišejo vsigdar s velikim pismenam: Du, Dein, Ihr, Euer, Sie, Ihnen in t. d. Tudi pravijo, da se list ne smé početi s slovam: Ich: in še več takih praznih ropotij. Vsega tega u slovenščini ni. Naslovi so verlo jednostavni, postavim: Častiti gospod dekan! Tudi neimamo toliko od tistega: g e b o r e n, kakor je u némščini: Geberen, Wohlgeboren, Hochgeboren, Hochwohlgeboren in tako dalje. Ako človek take naslove prav prevdariš, so prav bezočni in testesani, kakor bi rékel, da človek, kteremu pišeš neima drugih in večjih zaslug, kakor da je nekako rođen. — Slaveni smo u naslovih

podobni naj prosvéllénejšemu narodu francoskemu; naši naslovi so naravni, lépi pa prav kratki.

Unémákih listih se mnogonapiše od občatljev, ktere čatlivi pisatelj pravi da čuti. U slovenskih listih tega ni potreba, temoč ves list se spiše prijazno in nekako po slovensko prijetno — in to je lépo! že velja, kamor serce pelja!

Némci dokončajo svoje liste nepretergajeno, postavim Ich verbleibe und verbarre in tiefster Ehrfurcht Euer Wohlgeborn gehorsamster Diener N. N. Po slovenske se reče kratko: Bog daj Vam zdravje in srečo! J. J. Ich verbleibe Dein aufrichtlger Freund N. N. Po slovensko samo: S Bogam! J. J.

Kdor se hoče lahko naučiti liste spisovati, mora:

1. Pravilno spisane liste in spise marljivo prebirati, ker se po izgledih ložeje in nagleje nauči, kakor po golih pravilih;

2. liste in spise, vlastne in od drugih spisane, pogosto razlagati, in presoditi, ker iz tega vidi ali so spisani, kakor se sliši, jasno, lehkorazumljivo, pravilno, spodobno in prijudno ali ne;

3. liste in spise marljivo spisovati in se u spisovanju vaditi, kar je koristnejše, kakor vsa pravila.

Kaka mora biti zvonajna oblika listov?

Kadar mislimo nekoga objiskati, se čedno in spodobno oblečemo. Kadar nekemu list pišemo, ga s listam objiščemo; list namésto nas samih k njemu pošljemo. Zato mora biti tudi list čedno napravljen. To je:

1. Pisati moramo s lepo črnim, ne s bleddim, ne s pregostim, ne s prevodnatim černilam. Papir za list moramo uzeti lep bel in tenek, kteri

ne propušča; obično uzemamo četvertino, ako na visoke častnike pišemo, pa polovino. Obrezati moramo papir popred, kakor pisati začnemo; ako bi ga še le potle obrezali, kadar je list že gotov, bi se lahko primèrilo, da bi na kraju pojedina pismena ali cèle slovko in slova odrezali.

2. Moramo pisati čedno in razgovetno, da se lahko bere, ne lista zamacati, pismén ali slov ukèrповati, izbrisovati ali ostrugati (ausradiren); tudi se ne spodobi, list tako močno s pèskam potrositi, da bi moral bravec še le pèsek odtrositi, da bi brati mogel.

3. Zverhaj u listu se pusti za dva ali tri perste prostora in se napiše na srèdi naslov tega, kteremu pišemo. Zatim se pusti spet nèkoliko prostora in potle se piše list pa tako, da na lèvej strani po cèlem listu blizo za dva persta prostora ostane.

4. Na koncu lista se zapiše u posebnej redki čislo (Datum) to je: kraj, kjer se je list spisal, den in lèto, kadar se je spisal in zadniè pod čislam na pravej strani spet u posebnej redki ime trojno, kèrstno, rodno in domaèe tega, kteri list pošle. Ako bi tisti, kteremu pišemo, ne vèdel, kdo da smo, moramo pod ime še tudi postaviti svoj stan, rokodèlstvo, èast ali službo in kje da stanujemo.

5. Kako se list prikladno složi, se težko more popisati, ložejo to učitelj pokaže. Premajhen se ne smè napraviti, posebno ne na višje častnike. Tergovci večji dèl pošiljajo svoje liste brez zavitka, sicer je pa vsigdar bolj prav, jih u zavitek zaviti, ker bi se sicer, ako je papir tenek, lahko skoz njega bralo, kar je pisanega, in pri razpeèatjenju bi se lahko podpis odtergal ali nèkako drugo slovo, kjer se pečat derži.

6. Zapeèatiti se mora s dobrim, rudeèim pečatnim voskam, kteri se ne spusti ne prenaгло ne prepoèasno. List se mora deržati blizo luèi, da

grede vosek goreč ne odkaple in list ne okaple. Premalo voska se ne smē djati na list sicer se ne natisne in ne vidi pečat cěl, pa preveč voska se tudi ne smē nakapati, sicer se rad oddrobi in pečat bi se lahko odlupil in spet na list natisnil. S. oblijo (Oblat) pečatiti, je neprikladno; tudi ni prav pečatiti s ptujem pečatom, še manje pa s nekakim penezam (denarjem), ker bi lahko nekdo list razpečatil, ga bral in potle spet zapečatil.

7. Nadpis na slavenski list na Slaveña u Slavii se mora narediti po slavensko. To je naravno! Samo ime kraja, kamor list gre, pristavimo tudi u němškim ali italianskim jeziku. Nadpis se mora napisati čedno in razgovetno. Tako le se naredi:

Iz Tersta.

Častitemu gospodu

Petru Popoviču Podgorskemu tergovcu

Plaćano.

u

Franco

Oseku.

Zverhaj na lěvej strani se zapiše kraj, od kodar se list piše, zatim pride naslov in besēda: *gospod*, ali *gospa* ali *gospodična* (samo jedenkrat, ne dvakrat poredoma po němškutarsko) potle ime kerstno, rodno in domače, zatim stan, čast ali rokodělstvo in zadnič na pravo spodaj ime kraja, kamor list gre. Takih rēči in naslovov ni potreba pisati na nadpis, ktere nič ne pomagajo človeka ložeje najti kteremu se list sliši, postavim: Mojemu ljubemu stricu in tako dalje.

Ako se list pošle u něko veliko město, se mora tudi pristaviti, ali prebiva, kteremu pišemo u městu ali u predměstju in u kterem predměstju, u kterej ulici, u kolikoj hiši in poshodju, da list ložeje na svoje město pride, postavim: — u Ljublani u Šent — Peterskem predmestju, u Velikej ulici u hiši 108.

Ako se list pošle u něki zabitni, malo znani kraj, se mora pristaviti bližnji imenitnejši kraj, terg ali město ali pak bližnja pošta, postavim; u Šestinah blizo Zagreba; u Zakamenu blizo Celovca; u Strajej vesi, pošta Podklošter na Koroškim.

Ako je več krajev jednakega imena se mora pristaviti u kterej deželi, ali dolini, blizo kterega imenitnega města se znajde, postavim: u Cetinji u Černojgori; u Cetinji, pošta Verba na Koroškim; u Sovčavi na Štajerskim; u Sovčavi na Vladimírskim;

Poštarino mora plačati pisatelj sam, ako list samo njegovo vlastno opravilo zadene in kadar se piše samo iz priljudnosti. Tadaj se mora spodaj na lěvej strani še napisati slovo: *Plaćano* ali *Franko*. Za liste na starejši bratre, sestre, prijatelje, prijateljice in dobrotnike se more poštarina plačati ali ne, je vse jedno.*)

Kdor hoče po pošti denarjev, ali denarja vrėdnih stvari poslati, kakor mēnice ali druga važna pisma, mora jih na zavitku zvonaj na lěvej strani po samim napisati, list pa odpert, ne zapečatjen, na pošto prinesti, da poštni uradnik denarje sošteje, list zapečati in prijemen listić (*Rezepisse*) dá. Za take denarje in stvari pošta dobra stoji in jih poverne ako bi se na pošti izgubili; to se takole napiše.

*) Zdaj se mora vsaki list markirati, sicer bi tisti, kiga dobi razun navadne poštnine še 3 ali več kr. sr. plačati moral.

Častitemu gospodu — —

3	Bankovce po 100 fl	=	300 fl	u	
5	" "	50 "	=	250 "	
6	" "	10 "	=	60 "	Novem Sadu
4	dvajsetice	. . .	=	1 "	20 kr.

Iznese 611 " 20 kr.

Nespametno bi pa bilo, ako bi nekdo hotel skrivši penezov (denarjev) u list dèvati in jih po pošti poslati, da bi manje poštarine plačal, ker se to u listu lahko ošlata in ako bi list s penezi se zgubil, pošta tudi nič ne poverne:

Vadba u spisovanju listov.

Učitelj povè učencem, kdo in komu hoče list pisati, in kaj imá u njem stati. Zatim složi in sostavi po malim list u pogovoru s učenci in jim ukaže, da potle list sami sostavijo in spišejo.

Blizo takole.

1. Nèki hlapičič hoče pisati svojemu prijatelju in ga prositi, da bi mu njegove pèsemske bukve posòdil. Mu obljubi da jih bode skerbno varoval in potle spet nazaj poslal.

Ljubi prijatelj!

Ko sem bil unokrat pri tebi, sem vidil pri tvojemu bratu lèpe pèsemske bukvice imenovane: Pesmarica. Nèktere pèsmi so se mi tako lèpe zdèle, da bi jih rad prepisal. Torej te lèpo prosim, rèci svojemu bratu, da mi jih posòdi za nèktere dni. Skerbno jih bodem varoval, da se ne zamacajo, in jih o pravem času nazaj poslal.

S Bogam!

U Celju 14. Maja lèta 1850.

Tvoj prijatelj
Anton Golob Ribičev.

2. Nèki učeneec hoče pisati svojemu prijatelju u Ljublani in ga prositi, da bi za njega kupil bukvice: Predpisi latinsko - in cirilsko - slavenski. Denarje bode mu hitro poslal, kadar bukviči sprejame.

Ljubi Andrej!

Včeraj je prišel mojemu očetu list in ga niso mogli brati. So ga dali meni brát, jaz sem blizo vsa pismena poznal, pa brati ga vendar nisem mogel. Mislili smo, Bog vè u kakem neznanem jeziku je list pisan, in kdo vè, iz ktere daljne dežele da je sem poslan. Zadnič smo zvedili, da je list od stricevega prijatelja, tergovca Serba u bližnjem Terstu in da je spisan po slavensko s cirilskimi pismeni. Povem ti, sram me je bilo, da ga nisem znal brati. Cirilskih pismen se moram naučiti. Prosim te, kupi in pošli mi tiste bukvice, ktere se imenujejo: Predpisi latinsko - in cirilsko - slavenski. Denarjev ti sadaj ne morem poslati, ker ne yèm, koliko bukvice veljajo. Piši mi to, in kakor hitro bukvice sprimem, ti bodem hvaležno denarje za nje poslal. Ako ti morem tudi s čem poslužiti, samo reči in iz serca rad ti storim.

S Bogam!

U Postojni 1. Junia lèta 1850.

Tvoj prijatelj

Marka Zalokar Ožegov.

3. Andrej odpiše svojemu prijatelju Marku. Mu pošle bukvice imenovane: predpisi, in mu piše, da veljajo 20 krajcarjev in da denarjev ne pošilja, kèr bodeta to poravnala, kadar ukup prideta.

Ljubi moj Marka!

S tim listam ti pošlem bukvice imenovane: Predpisi latinsko - in cirilsko - slavenski, ktere si želim dobiti. Veljajo 20 krajcarjev srebra. Denarjev tih mi pa ne pošiljaj, bodeva že poravnala, kadar k tebi pridem. To ti že prav storiš, da se tudi cirilsko brati naučiš, saj ni to nič težkega. Ako le maličko si prizadeneš, u dvéh ali tréh urah lahko znaš, kakor se sliši.

S Bogam!

U Ljublani 25. Junia leta 1850.

Tvoj prijatelj

Andrej Lužnik Stankov.

4. Neki mladeneč povabi svojega prijatelja na somenj (létno žegnanje) in ga opomèni, da pèsmi slovenske imenovane: Slovenska Gerlica, seboj prinese, ker se bode več prijateljev sošlo in misli, da bodo prav dobre volje.

Dragi prijatelj?

Na malo gospojnico 7. Septembra je pri nas na Plesiščih somenj, to je spomenj cerkvenega žegnanja. Moji starejši so mi rëkli, da svoje prijatelje, posebno pak tebe u njihovem imenu na somenj povabim. Pridi, pridi gotovo! Bodeš vidil, kako bode veselo! Vse prav po slovensko; Ako bode lépo vrème, bode ljudi iz cële doline se nalëtelo. U cerkvi bode velika služba božja, po pol dan, visoki raji pod lipo, in tako dalje. Ne pozabi, da prineseš seboj Slovensko Gerlico, da bodedo nèktere slovenske zapèli. Le pridi gotovo, mislim da bodedo prav dobre volje. Moji starejši te po-

zdravijo. Od mojega brata velike službe! Dotlej ti daj Bog zdravje in veselje!

Na Plesiščih 25. Avgusta leta 1850.

Tvoj prijatelj

Blaže Veselič Lipejev.

5. Sin na učilišču Bèlogradskem piše svojemu očetu, da je izpit srečno prestal in da pride k letu u višji red (Klasse).

Ljubeznivi oče!

Včeraj je bil u našem učilišču javni izpit. Prav prazniško in gospodsko je bilo. Pričejočih je bilo mnogo. Zvunaj gospoda upravitelja, nekoliko učiteljev, mnogo odličnih častnikov, in druge gospode. Učitelj in tudi pričujoči so bili s nami zadovoljni, in na koncu izpita je gospod upravitelj tri najizverstnejše javno pohvalil. Med temi trèmi sem bil tudi jaz. Prihodno leto pridem u višji učilnico, u kterej se bodemo učili tudi naravoslovja. To bode za me pravo veselje.

Bog daj vam, materi in mojim sestram srečo in ljubo zdravje!

U Bèlemgradu 15. Avgusta leta 1850.

Vaš sin:

Radoslav Lazarevič Smederevski.

6. Oče odgovori svojemu sinu in ga pohvali, da se je pridno učil in se dobro zaderžal.

Ljubeznivi sin!

Meni je bilo milo in ljubo razumeti in izvedeti, da si zdray in da se pridno učiš. Tako sin! tako je

prav. Trudi se in uči se, bodi priden in pošten in Bog te bode blagoslovil in ti srečo dal.

Tvoja mati je plakala od radosti in veselja, kadar je slišala, da so te pri izpitu pohvalili, in sestre ti zato lep dar pripravljajo. Vidiš, kako je nam vsim to ljubo in milo. Zato le še za napred se tako pridno uči in tako dobro vladaj. Vsi hišni te pozdravijo!

U Smederevu 24. Avgusta leta 1850.

Tvoj oče:

Marko Lazarevič Smederevski.

7. Sin vojak piše starejšem, upraša ali so bolelna mati že ozdraveli; prosi za nekaj denarjev in povê da je zdrav, da mu na Českim, kjer je sadaj, dosti dobro gre.

Ljubežnivi starejši!

Močno, močno sem bil žalosten, ko sem vas zapustil. Vendar mi je ta velika žalost minula, kakor hitro sem le jedenkrat bil po vojaško oblečen. Ne vém kako je to. Samo to me močno mori, ker ne vem, kako se mojej materi godi, ki sem jih bolelne zapustil. Prosim, da mi skoro odgovorite, meni se bode prav kamen od serca odvalil, ako zvem, da so mati zdravi in vsi naši domači. Pošlite mi, ako morete nekteri goldinarček; ako človek nemaš krajcarja, zvonaj vojaške mezde, je vendar le zelo dolgočasno. Sicer sem zdrav in mi še dosti dobro gre. Mi smo na Českim, in od nekoliko tednov u poglavitnem mestu českem, u Zlatnem Pragu. Oj da bi vi vidili, ljubi moji starejši, kako veliko in gospodsko je to lépo mesto!

U obče meni prav dopade tukaj na Českim, je prav po domače. Govore ljudi veči děl po česko-

slavensko tudi naj višja gospoda. Jaz jim že blizo vse razumim, in za potrebo tudi oni mene. Jaz govorim po slovensko, in besedo obernem po česko kolikor namrčč znam; oni pa po česko-Slovensko. Oj kako je to koristno za vojaka, da slovenski zna. Ljudi so prijazni in nas imajo radi. Někadaj pojemo slovenski vojaki slovenske pèsmi, in oni nas radi poslušajo in někadaj tudi priudarijo. Mi smo se tudi že několiko českih naučili. Vidite, da tukaj prav po prijateljско živimo; samo zavoljo bolehnè matere me močno skerbi. Odpišite mi skoro. Na list naredite nadpis: — — vojaku 7. polka (regimente) pešèčkèga 1. bataljona 2. kompanie u Zlatnom Pragu.

Molite za me, kakor tudi jaz za vas vse molim, ne bodi Bogu ponošeno!

U Zlatnem Pragu 1. Julia lèta 1850.

Vaš sin

Ognjoslav Milač Lènčikov.

8. Sestra Milica odpiše svojemu bratu Ognjoslavu u imenu starejšev. Oni mu pošljejo 5 goldinarjev srebra. Mati od dnu do dnu močnejši prihadjajo in ga opomènjijo, da naj je u vojski hraber, proti domačem ljudem pohleven in povsod in vsigdar pošten.

Ljubi brat!

Tukaj s tem listam ti pošlejo oče 5 goldinarjev srebra. Le lèpo štedljivo obračaj ž njimi, da dolgo izhajaš, saj veš, da je težko za denar. Mati so že tadaj bolehalì, ko si ti odšel in potle je bolezen še hujša prihajala, mislim že zavoljo žalosti ker si nas zapustil. Kar si pa zadnji list pisal, da ti dobro gre in da si pri dobrih, in prijaznih ljudih, so mati

mного veselejši, in skoro od dnu do dnu se vidi, da se bolj pokrepčajo in ozdravijo. S listam so imeli veliko veselje, ga vedno pri sebi imajo, in kadar jih hoče žalost obiti, pa pridejo, da jim ga preberem. Jaz ga že od slova do slova na pamet znam. Mati ti to le poročijo: Derži se junaško proti sovražnikom, s domačemi ljudmi se pa obhodi, kakor polehvnó jaguje, zaderžaj se povsod in vsigdar pošteno. Vidiš, ti si nekoliko časa vojak, zadnič prideš spet nazaj k svojim ljudem. Skerbi, da prideš k domu še nepokvarjenega serca in zdravega telesa. Ne pozabi na dom. — Oče, mati, brat in mi vsi te preserčno pozdravimo. Bog te vari pred vsimi nevarnostmi na duši in na telesu!

U Hodišah 20. Julia leta 1850.

Tvoja sestra

Milica Milač Lěničikova.

9. Někí tergovec prosi svojega prijatla, da bi mu 800 goldinarjev na obrest posodil, ker je malo tergovstvo začel, ktero mu dobro kaže. Želil bi te denarje saj u četirih tednih sprijeti. Obrest bode vsakega leta zvésto odrajtal in ob svojem času tudi posojilo hvaležno povernil.

Častiti gospod!

Jaz sem se malega tergovstva lotil. Meni dobro kaže, vendar ne morem toliko blaga si nakupiti, kolikor bi trěbalo. Vi ste mi že večkrat u nekakej potrebi priskočili, prosim vas, da bi mi tudi sadaj k temu tergovstvu 800 goldinarjev posodili. Vi me poznate, da vsigdar zvésto odrajtam svoje dolge, tako bi tudi obresti te istine (kapitala) zvésto vsakega leta odrajtal in tudi istino ob svojem času hvaležno povernil. Za posojene denarje ni se vam

potreba nič bati, ker jaz nisem u stiski zavoljo premoženja, temoč meni za sadaj samo gotovega denarja manjka in lèpega dobička bi vendar rad ne zamudil. Ako morete in mislite u tej stvari mene podpirati, prosim, da bi te denarje saj u četirih tednih poslali blagoizvolili. Ako vam morem nekako ljubav storiti, iz serca rad, samo oglasite se meni.

Bog vam daj zdravje in obilno sreče pri vsih vaših opravilih!

U Rēki 6. Septembra lēta 1850.

Vaš prijatelj

Božidar Makovec Klančnikov.

10. Dolžnik prosi svojega posodnika, da bi malo poterpel, u dvēh mēsecih mu bode hvaležno dolžno obrest za posojene denarje plačal. Sadaj tega storiti ne more, ker je že zato namēnjene denarje u hudej boleznj svoje žene potrošil.

Častiti gospod!

Jaz bi vam imel konec tega mēseca obrest za istino, ktero od vas imam, plačati. Do sadaj sem vsigdar ob pravem času svoj dolg odrajtal, sadaj mi pa ni mogoče. Jaz sem sicer že imel denarje pripravljene, tu mi je pa moja žena hudo zbolela in sem moral jih potrošiti, prosim vas poterpite dva mēseca in tadaj vam dolžno obrest gotovo odrajtam. Ni moja nemarnost tega kriva, temoč nesrečna bolezen moje žene, da ne morem tega dolga plačati o pravem času, kakor sem vsigdar gledal in bi tudi sadaj rad, samo da bi premogel. Prosim vas, da mi kratko odgovorite ali morete ta dva mēseca počakati. Meni s tem posebno

dobroto skažete. Bog daj vam ljubo zdravje in srečo pri vsih vaših opravilih!

U Radgoni 16. Oktobra leta 1850.

Miroslav Hribar Kozarnikov.

11. Rokodělski hlapec prošni gospoda fajmoštra, da bi mu kerstni list naredili in mu ga po pošti poslali. On priloži 36 krajcarjev srebra za kolek in pisarino; ako bi bilo to premalo, naj pa brat priloži, kar manjka.

Častiti gospod fajmošter!

Prosim vas učtivo, da bi mi blagovolili narediti kerstni list in ga meni po pošti poslali. Jaz sem tukaj u Pažnju že čez šest lět, ljudi bi me tukaj radi za mojstra imeli in tudi meni bi bilo po hvali, ako bi se mogel kje ustanoviti, ker sem se že mnogo po svētu pobijal in bi tudaj rad enkrat svoj dom si pripavil. Meni se ravno sadaj lèpa priložnost kaže, pa kerstni list neobhodno potrebujem. Za pisarino in kolek priložim 36 krajcarjev srebra. Ako je premalo, prosim, rěčite mojemu bratu, bode že on pridodál, kar manjka. On je: Pavel Kozlar Kovač u Brezjah vaše fare. Na list naredite nadpis: Petru Kozlarju Kovačevemu u Pažnju. Svojo prošnjo še jedenkrat ponovim in se vam lèpo priporočim.

U Pažnju 25. Septembra leta 1850.

Peter Kozlar Kovačev.

O spisovanju javnih pisem in listin.

Kako spisovati javna pisma in listine.

U učilišču se samo naj običnejše javne pisma in listine razložijo, namreč: Izpiski, plačilni listi, prijemni listi, odgovorni listi, svedočbe, zavezna pisma, ženitbena pisma, oporoške, vozni listi, javni oglasi, in prositbe.

Javne listine in pisma se morajo vsigdar spisovati, podpisati ali podkrižati, kadar je človek trezen, ne pak pri pijači kadar je pijan. Vari se da u škodo ne prideš! Obljuba dolg dela! Porok plačevavec! Lehko je košato govoriti, lahko nekaj podpisati ali podkrižati — posebno dokler sladka vinska kaplica po gerlu teče, pa potle je pogosto: joj meni!

Terjaj vsigdar, povsod in od vsakega, naj je kdor hoče da ti take javne listine in pisma po slovensko spiše. Listin in javnih pisem ne podpiši in ne podkrižaj nigdar, ako so u nekem ptujem, nemškem ali italianskem jeziku spisane. Vsako tako listino ali pismo popred lépo po času in zvésto preberi, ali si ga daj prebrati, dobro vse premisli, ali je po tvojej misli in po pravici spisano — popred kakor podpišeš ali podkrižaš, da si ne podpišeš ali podkrižaš sam svojo škodo.

Slavenske listine se u nekterih stvarih razlikujejo od nemških. Slavenska pisma so mnogo krajša in jasnejša od nemških, postavim: pri plačilnih listih se ne začne s slovom: Ueber — Gulden . . . se ne podpiše: Id est, temoč samo iznesek denarjev; namésto: Endesunterzeichneter, Obengenannter, Vorzeiger dessen, se imenuje u slovenskej listini njegovo celo in pravo ime; namésto: unter hentigem Tage, ali: am untengesetztem Tage, se piše priprosto: dues. Pri takih listinah se piše u slovensčini večí del u pervej osobi — le u prositbah u tretjej, u nemščini stoji pak večí del tretja osoba. — Pri ženitbenih pismih imajo Nemci smésno navado, da zapišejo najpred: Perviç — ženin in nevésta si obljubita véčno in stanovitno ljubezen; u slovenskih ženitbenih pismih tega zapisovati ni potreba.

Vadba u spisovanju javnih pisem in listin.

1. IZPISKI.

Rokodélci in umétniki imajo knjigo, u ktero zapišejo, kaj, kadaj in komu so nekaj naredili, da se ne pozabi. Taka knjiga se imenuje zapisnik. Kadar dolžnik hoçe zvédeti, kaj je dolžen in plaçati, se mu iz tega zapisnika izpiše pismo koliko je dolžen in to pismo se imenuje: izpisek.

Naredi se blizo tako le:

Zverhaj se postavi slovo „Izpisek“; potle se zapiše komu? kadaj? in kaj je rokodélec délal, koliko vsaka stvar velja in zadniç koliko ves dolg iznese. Na koncu se naredi çislo in podpis rokodélcov; postavim:

I z p i s e k.

Gospodu Hranislavu Eržniku Smerekovcu u Ločičah
sem slēdečo oblēko naredil :

1850		gl.	kr.
4. Marca	Gospod. Smerekovcu novo suknjo naredil	2	40
"	Za niti in gumbe	1	10
8. Aprila	Sinu Krumoslavu sukunjo pre- obernal	2	10
"	Za novo podlogo	1	50
"	Za niti in gumbe	—	40
10. Maja	Gosp. Smerekovcu hlače naredil	—	40
"	Sukno in kar zraven gre	4	20
Iznese gl.		13	30

U Gorici 15. Junia lēta 1850.

Valentin Čop Zablatnik, krojač.

Teh 13 gl. 30 kr. sem sprijel.

Valentin Čop Zablatnik.

I z p i s e k.

Ljubomiru Petroviču Kravicarju, kmetu na Rebru
sem te le stvari naredil :

1850		gl.	kr.
3. Februara	1 novo sekuro	1	30
6. Marca	1 nov voz okoval	21	—
9. Aprila	1 verigo naredil	3	—
12. Julia	1 lemež poojstril	—	36
15. Avgust.	1 brano poravnal	1	30
"	1 gnojne vile naredil	2	30
Ignose		30	6

U Belcu 30. Avgusta lēta 1850.

Jožef Volarič, kovač.

Teh 30 gl. 6 kr. srebra sem sprijel.

Jožef Volarič.

2. PLAČILNI LISTI.

Ako se nam nekaj plača, postavim: mezda, obresti ali bodi kar hoče in naredimo pismo, da to potverdimo, se pismo imenuje: Plačilen list.

Naredi se blizo tako le:

Zverhaj se postavi slovo: Plačilni list; potle se zapiše s pismeni, ne s številkami, da se izbrisati, prepisati ali ostrugati ne more, koliko penezov se je plačalo, zatim ime tega, kdor je denarje sprijel in ime tega, od kogar jih je sprijel in zadnič zakaj je denarje sprijel. Na koncu tverdo k pismu se pristavi čislo in ime prijernikovo. Na lèvej strani se postavi še s številkami, koliko denarjev se je plačalo.

Plačilni list.

Petdeset goldinarjev sem jaz Radislav Kolar, Torbar u Črešnjah, dnes sprijel od Janeza Kotnika, Bělca u Zahomcu, za obrest jednega leta, to je od 1. Januaria do 31. Decembra leta 1850 od svoje prijemu po pet od sto naložene istine 1000 goldinarjev. U Črešnjah 31. Decembra leta 1850.

50 gl.

Radislav Kolar Torbar.

Plačilni list.

Osemnajst goldinarjev in 36 krajcarjev srebra sem jaz Janez Sever, Japlenik u Brezovici, od Vékoslava Logarja, Moriča, cerkvenega starešina, danes sprijel za svojo zidarino pri Bresoviškej cerkvi.

U Brezovici 2. Julia leta 1850.

18 gl. 36 kr. sr.

Janez Sever Japlenik,
zidar.

3. PREJEMNI LISTI.

Pismo, s katerim potverdim, da smo denarje ali nekako drugo stvar sprijeli, da jo hranimo ali sicer nekaj s njo storimo, se imenuje: **Prejemni list.**

Naredi se blizo tako le:

Zverhaj se postavi slovo: **Prejemni list**; potle se zapiše kdo, od koga, kaj in k čemu je sprijel; postavim:

Prejemni list.

Jaz Kazimir Rebernik, Kèrnjak na Kèrnu, sém od našega gospoda učitelja Ambrozia Modriča, Vedamovega danes sprijel šestdeset križavek, vsaka po 2 gl. in 12 kr. srebra, da jih hranim in mu jih, kadar od svojega popotovanja iz Kra- gujevca nazaj pride, spet nazaj dam.

Na Kèrnu 15. Maja leta 1850.

Kazimir Rebernik, Kèrnjak.

Prejemni list.

Jaz Venceslav Žerjav, Suhar u Dolcu, sem od gospoda Pravoslava Grileca, Tergovca u Brežcah, sprijel danes jeden svezek kava, 50 liber težek in 17 gl. sr. vrèden, da ga pošlem gospodu Matevžu Podgorskemu uradniku u Slovenjem-Gradcu.

U Dolcu 15. Junia leta 1850.

Venceslav Žerjav, Suhar.

4. ODPOVÈDNI LISTI.

Pismo, s katerim nekómu oznanimo, da hočemo posodjeno ali u najem dano stvar, istino, stanovanje, pohištvo, njivo ali bodi kar hoče, nazaj imeti, ali nazaj dati, to je: s katerim stvar odpovèmo, se imenuje: **Odpovèdni list.**

Naredi se tako kakor občni listi; zverhaj se napiše naslov tega, komur nekaj odpovemo; potle kaj in za kada mu odpevemo. Zvunaj na list se naredi nadpis, kakor je pri listih navadno. Odpovedni listi se pišejo na kolek.

Gost odpovè gospodarju stanovanje.

Častiti gospodar!

O Svetim-Mihelu mislim si drugo večè in ročnejsè stanovanje izbrati in vam s tim listam svoje dosadanje stanovanje u vašej hiši 21. odpovèm. Se vam prijateljsko priporočim!

U Velkovcu 1. Julia lèta 1850.

Hotimir Bornik, Krasnikov.

Gospodar odpovè stanovanje gostu.

Častiti gospod!

U drugo poshodje u mojej hiši, 126 u Velikej ulici u mèstu, kjer vi sadaj prebivate, mislim o prihodnem Šent-Jurju se jaz preseliti: zato vam to prebivališče pollèta popred odpovèm, da si drugo pojiskati morete. Prijazno se vam priporočim!

U Krajskem mèstu 22. Septembra lèta 1850.

Vladislav Verbančič, Kukec.

Dolžniku se istina odpovè.

Častiti gospod!

Po dolžnem pismu storjenem 19. Februara lèta 1848 sem vam 1000 goldinarjev srebrà za dvè lèti posodil, ktere vam s tim listam jedno četvert lèta popred odpovèm. Prijazno se vam priporočim.

U Grebinju 10. Novembra 1850.

Mihal Bukovšek, Ožegov.

5. SVEDOČBE.

Pismo, s katerim potverdim o in svēdočimo, kako se je nekdo zaderžal, ali kako se je nekaj zgodilo, se imenuje: svēdočba.

Naredi se blizo tako le:

Zverhaj se napiše slovo: Svēdočba; potle se postavi ime kerstno, rodno, domače in stan listega, kteremu se svēdočba naredi, tudi se zapiše kako je star in kje rodjen; potle kako dolgo je u tem stanu ali u tej službi bil in kako umētno in pridno jo je opravljal; zadnič pride čislo in podpis. Svēdočbe se pišejo na kolek.

Svēdočba za hlapca:

S v ē d o č b a.

Šimon Smolinar, Lednikov iz Srepenic 30 lēt star in samičen je pri meni tri lēta za hlapca služil in je bil vsigdar tako zvest, priden, marljiv in dělaven, da sem bil š njim popolnoma zadovoljen: Ker se mu pa boljša služba kaže, mu rad to pohvalno svēdočbo dām, in ga vsakemu, kakor verlega človeka, prav zēlo priporočim.

U Radolici 24. Decembra lēta 1850.

Anton Mihalek, Štornik.

Svēdočba za učiteljskega pomočnika.

S v ē d o č b a.

Bogoljub Dolnik, Rotnikov iz Blatčan, 19. lēt star, je bil pri meni u Ukovskem učilišču za učiteljskega pomočnika od 1. Oktobra lēta 1848 do 31. Avgusta l. 1850. On je prav priden u učilišču, je marljivo, prijazno in posebno razumljivo mladino podučeval in se povsod in vsigdar tako dobro vladal in tako izverstno zaderžal, da smo ga vsi, jaz, moji hišni, učeča se mladina, duhovniki in vsa sosedščina prav radi imeli. Bil je miroljubiv, pohleven, skerblijiv, trezen in za učitelja tako podučen, da se mu more

vsako učilišče u Slovenii, bodi na deželi ali u mjestu, brez skerbi izročiti. Posebno ga moram po pravici pohvaliti zavoljo slovenščine. On je dobro izurjen tudi u književnem jugoslavenskem narečju, u latini in cirilici.

U Ukovah 1. Septembra leta 1850.

Častimir Gornik, Klančnikov.

Učitelj.

6. ZAVEZNA PISMA.

Kdor denarje posôdi, se imenuje posodnik; kteremu se denarji posôdijo, se imenuje dolžnik; posôdjeni denarji se imenujejo istina; kar se pak plača za posôdbo, obično 4 ali pet goldinarjev vsako leto od vsakih 100 goldinarjev istine, se imenuje obrest. Pismo, u kterem dolžnik obstoji in spozna, da je od posôdnika nekaj na dolg sprijel in da mu je dolžen se imenuje: zavezno ali dolžno pismo.

Naredi se blizo tako le:

Zverhaj se postavi slovo: Zavezno pismo; potle ime kerstno, rodno in domače posodnikovo, za tim ime tega komur je posodil, in kaj koliko in u kakih denarjih ali u kakovem blagu; potle koliko objubi dolžnik obresti dajati in kadaj se more istina odpovedati ali kada se mora spet verniti in u kakem denarju ali blagu. Tudi se povè, kaj dolžnik posodniku zastavi. Zadnič se zapiše čislo in ime dolžnikovo in dvèh prič. Zavezna pisma se pišejo na kolek.

Zavezno pismo.

Jaz Boleslav Debernik, Svidár u Borlah spoznam, da mi je gospod Dragomir Cvětlič, Sevnik na Dobrovnici, dnes dvě tázent pet sto goldinarjev srebra posodil, in mu objubim dajati

po 4. goldinarje od sto za obrest na leto, istino mu pak verniti dnes tri léta.

U Dobrovnici 15. Oktobra léta 1850.

Boleslav Deberník, Svidar
dolžnik.

Mihal Mlěkuš, priča.

Lipej Smetana, priča.

Zavezno pismo.

Jaz Vojteh Tropan, Motár in moja žena Milica Vidovic, Motarka spoznava, da je nama gospod Živko Konjič, Malič, tergovec u Novim městu danes jeden tisuč in pet sto goldinarjev srebra posodil. Midva mu obljubiva po pet od sto obresti dajati, istino mu od danes pet lét u dvajseticah verniti, mu zastaviva svojo hišo čislo 5, u Rebru, s vsim kmetistvam, ktero se k njej sliši, in mu dava pravico, da more te dolg na to naše posestvo upisati (intabulirati) na najine stroške.

U Novem městu 30. Julia léta 1850.

Vojteh Tropan, Motár } dolž-
Milica Vidovic, Motarka } nika.

Miloš Kerničnik, Stank, priča.

Dobroslav Zajček, Šumar, priča.

7. ŽENITBENA PISMA.

Pismo, s kterem se ustanovi, koliko premoženja nevěsta ženinu prinese in koliko ji mož odměni in kaj se ima zgoditi s premoženjem, ako bi ženin ali nevěsta umerla brez otrok, in kaj, ako bi jeden od njeju umerl, kadar že otrok imata — tako pismo se imenuje: ženitbeno pismo. Ako sta ženin in nevěsta polnolětna moreta sama za se ženitbeno pismo jiti dělat, ali je pak jeden ali drugi izmed njeju še malolěten, mora oče ali oskerbnik (branitelj, Vormund) za malolětnega s privoljenjem urada ženitbeno pismo narediti.

Zenitbeno pismo.

Midva, Branislav Slakar, mladi Pavlič, gospodar 16. hiše u Otoku, polnolétni ženin in Marička Morič, Mežnarjeva na Prekopah, malolétna nevěsta, sva dnes s privoljenjem nevěstnega oskerbnika Matevža Moriča, Dvornika na Prekopah slédeče ženitbeno pismo naredila:

1. Nevěsta prinese ženinu gotovih pet sto goldinarjev srebra in vinograd na Rebernici;
2. Ženin ji odměni šest sto goldinarjev srebra;
3. Ženitbene stroške nese ženinov oče;
4. Ako jeden od naju umerje, ako bi otrok ne imela, živeči vse premoženje naslédi (poerba);
5. Ako so pak dětca, se razděli premoženje rajnega na jednake děle in še živeči od naju dobi toliko, kakor jeden otrok.

U Otoku 15. Aprila léta 1850.

Branislav Slakar Pavlič, ženin.

Marička Morič Mežnarjeva, nevěsta.

Matevž Morič, Dvornik, nevěsten
oskerbnik.

Marka Istenič, priča.

Martin Nemanič, priča.

8. OPOROKA.

Pismo, s kterim človek ustanovi, kaj se mora s njegovim premoženjem po njegovej smerti zgoditi, se imenuje: oporoka.

U oporoki se mora vsigdar někdo za poglavitnega naslédnika (erba) ustanoviti, kteremu se vse sliši, kar ni drugim odloženo. Kdor oporoko sam piše in podpiše, mu ni potřeba nobene pričce; sicer morajo pa tri veljane pričce oporoko podpisati, bodi iznotraj ali izunaj; kaj u oporoki stoji, pričam ni potřeba vědeti. Mimih, mladěnci pod osemnajst lěti, ženske, ljudi brezumni, slěpci, mutci, glušci

ne veljajo za priče, in vsi tisti tudi ne, kateri ne razumijo jezika, ktereга oporoko dělajoči govori. Se mora naročito reči in zapisati, da je oporoko človek storil pri dobri pameti, in kak želi pogreb imeti. Začne se oporoka veči děl s svetim križam.

O p o r o k a.

U imenu Boga Očeta in Sina in svetega Duha. Amen.

Človeku je smertna ura skrita, zato sem sklenil pri dobri pameti svojo oporoko in zadnjo naredbo spisati.

1. Svojo dušo izročim Bogu, truplo naj se pak od treh duhovnikov k pogrebu sprijemlje in po keršansko - katolsko pokoplje brez velikih obredov.

2. Poglavitnega naslédnika vsega svojega premoženja postavim svojega naj starejšega sina Ljubomira, on mora vendar:

3. Plačati pogreb, osmico, létnico in še pet svetih meš mora dati brati.

4. Mojemu sinu Jurju mora dati pet sto goldinarjev srebra, mojej hčeri Miciki pet sto goldinarjev, hčeri Nanici, Milačinji na Suhi sto in petdeset goldinarjev srebra.

5. Svojemu sosedu Tratniku odpustim tistih petdeset goldinarjev srebra, ktere mi je dolžen.

6. Vsaki mojih poslov dobi dvajset goldinarjev srebra.

7. Med uboge naše fare naj se u dan mojega pogreba po gospodu fajmoštru razdeli deset goldinarjev srebra.

U Kastanjevici 15. Novembra 1850.

Peter Tomažič, Pèkar.

9. VOZNI LISTI.

Vozniku, kateri ima blago nekam zapeljati, se da odperti list seboj, u katerem stoji, kam se

blago sliši in koliko se ima vozniku voznine plačati. Tak list se imenuje: vozni list.

Naredi se blizo tako le:

Zverhaj se postavi slovo: Vozni list; potle se zapiše ime voznikovo, in od kod da je, ime stan in prebivališče tega, komur se blago pošlje, zatim se imenuje blago poslano, kako je zavito ali zabito; kako težko in s kakim znamenjem zaznamenovano; zadnič se zapiše voznina od vsakega centa po sebi ali od vsega blaga vkupej, kakor se je namrč s voznikom pogodilo in se še pristavi, kadaj se je blago odposlalo in doklej bi moglo na svoje mesto priti.

Někdo pošlje u skrinji 4 cente kava iz Tersta gospodu Dragutinu Orliču u Celovec.

Vozni list.

Po vozniku Valentinu Kureju, Robniku u Zakomcu pri Zili pošlem gospodu Dragutinu Orliču u Celovec četiri cente kave u skrinji zaznamenovanej s BL. Ako blago lěpo obvarovano in o pravem času, namrč do dnes čez 14 dni, sprimate, blagovoljte plačati, kakor je pogodjeno, 1 gl. 30 kr. sr. za cent.

Se spodobno priporočim.

U Terstu 5. Maja lěta 1850.

J. J.

10. JAVNI OGLASI.

Ako někdo hoče občinstvu, ljudem, někaj oznaniti in oglasiti dá to natisniti u novine, ali pak prilepi taka oznanila na javnih mēstih, da se berejo. Taka pisma ali oznanila se imenujejo: Javni oglasi.

Taki oglasi se morajo spisati, kolikor mogoče. krátko in jasno; stvar ktera se oglasi se mora opisati na tenko in se pristaviti, kdě in kako se dobi, ako bi jo někdo imeti hotěl.

Konji na prodaj.

Četveri konji, jednaki, rujavi, pet lèt stari, jeden drugega vajeni, 14 pesti visoki in brez pogrèške so na prodaju. Pogodbe se zvèjo pri vratarju u 29. hiši u Stermnih ulicah.

Hiša na prodaj.

Novo zidana hiša je za prodati; je 2 poshodja visoka, u lèpem, zdravem kraju, blizo cesarske ceste, samo dvø uri od mèsta G. s precej velikim, lèpim vertam, in 14 lèt ni potreba od nje nič davkov plačevati. Polovica cène more na hiši ostati, ako se plačuje obrest pet od sto. Več se zvè pri J. J. . u . .

Prebivališče za oddati.

U mèstu u 235 hiši u Ravnej ulici je u prvem poshodju po sv. Jurju prebivališče za oddati. Obstoji iz trèh jisp, od kterih dvè ste na ulico obrnjeni, jedna na dvor, potle iz dervarnice, kuhinje in jednega hrama. Več se zvè pri gospodarju te hiše.

Denarji zgubljeni.

Včeraj po poldne je nekdo od farne cerkve do gostivnice pri Slonu 100 goldinarjev u banknotah zgubil, kdor jih je obredel, se lèpo poprosi, da bi jih k mèstnemu sodništvu prinesel, kjer dobi lèpo obrèndo.

Nova štacuna.

U Krivej ulici u 25. hiši sem štacuno napravil, kjer se dobi mnogoverstno, prav izbrano in izverstno blago, namrèč . . . ., tenko ali močnejše, kakor nekdo poželi, vse kolikor mogoče dober kup. Le pridite in kupite, bodem si prizadél, da more po pravici vsaki zadovoljen biti.

Milko Vèternik tergovec.

11. PROSITBE.

Pismo, s katerim něko osobo ali urād za nekaj prosimo se imenuje: prositba.

Naredi se blizo tako le:

1. Se vzame kolek in se po srēdi podolgoma pripogne in se samo po desnej polovini piše.

2. Zyerhaj se napiše naslov, osebe ali urada. postavim: Presvētli cesar! — Světli knez! Slavna vlada! Častiti gospod svetovavec!

3. Se napiše, kaj želimo in prosimo, vse kolikor mogoče, kratko in jasno.

4. Se napišejo posamesni razlogi, vsaki u posebnem odstavku, za voljo kterih očakujemo, da se nam prositba izpolni. Ako se prositba upira in pozivlje na svedočbe, se morajo poznamenovane pri svojih odstavkih priložiti.

5. Zadnič se zapiše na lēvej strani čislo in na desnej, nekaj globokeje, ime, stan in prebivališče prositelja.

Pozdravljanja in priporočovanja pri prositbah niso u navadi in se nigdar ne postavijo.

6. Zvunaj, tudi samo na desnej polovini, se napiše zverhaj naslov osebe ali urada, postavim: Presvētlemu cesarju! — Světlemu knezu! — Slavnej vladi! Častitemu gospodu svetovavcu!...

7. Malo nižje se zapiše ime prositeljevo, njegov stan in prebivališče s hišno številko.

8. Poslednič se postavi prav kratko, samo s nekterimi slovi, za kaj prositelj prosi.

Dijak prosi za štipeidij.

Slavna vlada!

Janez Černi, Vrankov iz Doberle vesi, dijak u prvem latinskem lētu prosi spodobno: da bi se njemu Vrankov sadaj izpražnjen štipeidij po-dělil in podpira svojo prošnjo s slēdečimi razlogi:

1. Se je lanjskega leta izverstno (eminenter) zaderžal in se vsih naukov predpisanih izverstno naučil, kakor priložena svědočba kaže.

2. Je resnično podpore potreben, ker je sin ubožnih gostovskih starejšev, brez svojega doma in premoženja, kakor priča priložena ubožtvena svědočba.

3. Je u Doberli vesi doma, zna slovensko, kar dokaže svědočba iz slovenske slovnice priložena.

4. Je s Vrankam utemeljiteljem tega štípendija u žlahti, kar dokaže kerstni list, in rodoslovna listina.

U Celovcu 9. Oktobra leta 1850.

Janez Černi, Vrankov.

Od zvnaj se napiše :

Slavnej vladi!

Janez Černi, Vrankov,

dijak pervega latinskega leta u Celovcu,
prosi za Vrankov štípendij.

Učiteljski pomočnik prosi, da bi se mu dalo učiteljsko męsto:

Slavni svet knezo-vladični!

Bogoljub Dolnile, Rotnikov iz Blatčan, učiteljski pomočnik u Ukovah spodobno prosi: da bi se mu dalo izpražnjeno učiteljsko męsto u Borovljah in podpira svojo prošnjo s slědećimi razlogi:

1. Je vse za učitelja predpisane nauke (predmete, Gegenstände) izučil in pri izpitu iz vsih dobro obstál, kakor svědočba A kaže.

2. Je že 25 lět star, kakor priča kerstni list B.

3. Je že služil za učiteljskega pomočnika sedem lèt; namrč 2 lèti u I. in 5 lèt sadaj že u Ukovah in povsod so bili s njim zadovoljni gospod fajmošter, učitelj in sosedščina, kakor kaže svèdočbi C in D.

4. Je rojen Slovenec in imá zraven posebno veselje s svojim materinskim jezikam, se je u učiteljskem pripravništvu vsih nauk tudi u slovenščini učil in je pri izpitu izverstno obstál, kakor kaže svèdočba E. On misli, da bi ga to za te slovenski kraj posebno priporočilo.

5. Se je prostovoljno, iz vlastne marljivosti, tudi ostalih slavenskih narečij učil, posebno se narečja ilirskega poprijel in se u govoru, pa tudi u branju in pisanju, bodi s latinoj ali cirilicoj dobro izuril, kakor svèdočba F kaže.

U Ukovah 1. Septembra lèta 1850.

Bogoljub Dolnik, Rotnikov
učiteljski pomočnik.

Od zvnaj se napiše:

Slavnemu svetu knezo-vladičnemu I... mu
u I.

Bogoljub Dolnik Rotnikov
učiteljski pomočnik u Ukovah
prosi za učiteljsko mèsto u
Borovljah.

Krojaški (žnidarski) hlapec prosi, da bi ga u Ljublani za mèstljana in za krojaškega mojstra sprijeli.

Slavno mèstno poglavarstvo!

J. J. krojaški hlapec (drug) spodobno prosi:
da bi ga u Ljublani za mèstljana in za krojaškega

mojstra sprijeli, in podpira svojo prošnjo s sledečimi razlogi:

1. Je domorodec (Landeskind), kakor kerstni list A kaže.

2. Se je krojaštva pošteno naučil, kakor naučna listina B priča; tudi je že 28 lèt star.

3. Je 5 lèt za krojaškega hlapca delal po svetu, kakor priloženi pismi C in D dokažete.

4. Je pri udovi rajnega krojača I. I. že četrto lèto za velikega hlapca, ktera je š njim tudi popolnoma zadovoljna in misli š njim u sveti zakon stopiti.

U Ljublani 1. Aprila lèta 1850.

I. I.

krojaški hlapec.

Zvunaj se napiše:

Slavnemu mēstnemu poglavarstvu
Ljublanskemu.

I. I.

krojaški hlapec pri udovi
J. u Zavitej ulici u hiši 123.

prosi da bi ga u Ljublani za
mēstljana in za krojaškega
mojstra sprijeli.

Domovnice.

Kdor hoče se kam na pot podati, mora si priskerbeti domovnico (potni list, pos, Heimathschein). Ako popotuje po tistej kronovini, kjer občina, h ktorej sliši, leži, je zadosti, da je domovnica od občinskega županstva (Gemeindevorstand) podpisana; kdor pa misli se u kako

drugo kronovino podati, mora še to domovnico k' okrajnemu glavarju (Bezirkshauptmann) nesli, da jo on bez plačila vidira, ako ni nobenega zakonitega zaderžka.

Domovnico ima napraviti županstvo tiste občine, kamor osoba, ki jo imeti želi, sliši. Napisati se ima na štempljanem papírju, in u jednem deželnih jezikov; to se ve, da pri slovenskih občinah po slovensko. Domovnica mora pa takale biti:

Kronovina *Koroška* Okrajna glavarija *Belaska*
Okrog *Belak*
Št. 89 (registra).

Domovnica.

s katero podpisano občinsko županstvo poterdi
da:

Ime *Peter Molnar Reženov*
Delo, s katerim se peča *mlinar*
Star *37 let*
Stan (oženjen ali neoženjen) *neoženjen*
Kraj, kjer prebiva *na Breznici prebivajoč*
v zvezo občine *Rožek*

spada in da v njej pravico domovja ima
Taisti je

postave *srednje*
ima lase *černe*
" oči *plave*
" posebno znamenja *brazgotino nad levim očesom*

govori slovensko in nemško

Te list velja za štiri leta.

U Rožeku dne 5. Septembra 1850.

Podpis stranke z lastno roko   Podpis občinskega
Peter Molnar Reženov   župana in odbornikov:
Jernej Sekulič, župan.
Juri Mrazek | odbor-
Miha Petrič | nika.

1850

Domovnica

a ktero podpisano občinsko šepanstvo potrdi

da:

Ime Peter Molnar Reženov

Delo v kmetstvu na posesti v ulici

Star 37 let

Stan (oženjen ali neoženjen) nezavestni

Kraj, kjer prebiva na Vrhanjski pobočnici

v zvezo občine Rožek

Domovnica

apada in da v njej pravico domovja ima

in da v njej pravico domovja ima

in da v njej pravico domovja ima

in da v njej pravico domovja ima

in da v njej pravico domovja ima

in da v njej pravico domovja ima

in da v njej pravico domovja ima

in da v njej pravico domovja ima

K a z a l o.

strana

Predgovor	3
---------------------	---

O PRAVOPISANJU.

Kako mladino u pravopisanju podučevati	6
Pravopisna pravila	8
Narekovavni sostavki	11
O spisovanju u obće.	

Vlastnosti sloga slavenskoga	15
Kako podučevati mladino u spisovanju	18
Vadbe u spisovanju	20
1. Kaka je? ali iz česar je?	20
2. K čemu je?	20
3. Kaj dēla?	21
4. Kaka more biti?	22
5. K čemu more biti?	22
6. Kaj more vse dēlati? ali kaj se more vse š njo zgoditi	24
7. Iz kterih dēlov obstoji	25
8. Zapisati u čem ste dvē osobi ali stvari različne, u čem si podobne?	26
9. Razložiti, kaj pomēni nēka poslovice	27
10. Spisati kratke pripovēdke	29

O SPISOVANJU LISTOV.

Kaj se ima u liste pisati	33
Kako liste spisovati	34
Kaka mora biti zvonajna podoba listov	37
Vadba u spisovanju listov	41

1. Hlapčič prosi prijatelja, da bi mu pšemske bukve posodil	41
2. Učenec prosi prijatelja, da bi mu kupil in poslal knjigo: Predpisi latinsko- in cirilsko-slavenski	42
3. Prijatelj jo kupi in mu jo pošle	42
4. Mladeneč povabi prijatelja na semenj	43
5. Dijak piše očetu, da so ga pri izpitu pohvalili	44
6. Oče dijaku odgovori	44
7. Sin vojak piše starejšem	45
8. Sestra odgovori namesto starejšev bratu vojaku	46
9. Tergovec prosi 800 gl. na posodo	47
10. Dolžnik prosi svojega posodnika da poterpi	48
11. Rokodělski hlapec prosi fajmoštra za kerstni list	49

O SPISOVANJU JAVNIH PISEM IN LISTIN.

1. Izpiski	50
2. Plačilni listi	53
3. Prejemni listi	54
4. Odpovědni listi	55
5. Svědočbe	56
6. Zavezna pisma	57
7. Ženitbena pisma	58
8. Oporoka	59
9. Vozni listi	60
10. Javni oglasi	61
11. Prositbē	63
12. Domovnice	66

